

Професійний розвиток педагога Нової української школи в умовах формальної і неформальної освіти: збірник спецкурсів: авторський колектив / загальна ред. проф. Т.М. Сорочан; наукова ред., упорядкування В.В.Сидоренко, Я.Л.Швень. К.: Агроосвіта, 2018. – С.12-55.

СПЕЦКУРС: ФІЛОСОФСЬКО-ОСВІТНІ ЗАСАДИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Категорія слухачів: *педагогічні, науково-педагогічні працівники та керівники закладів освіти галузі знань 01 «Освіта», працівники методичних служб*

Розробник: *Сидоренко Вікторія Вікторівна*

ЗМІСТ СПЕЦКУРСУ

1. Анотація спецкурсу.
2. Очікувані результати.
3. Тематичний план викладу та засвоєння матеріалу спецкурсу.
4. Зміст спецкурсу за темами.
5. План лекції.
6. План семінарського заняття.
7. Інформація для опрацювання.
8. Проблемно-пошукові питання для самостійної та індивідуальної роботи слухача.
9. Комплекс тестових завдань для самоконтролю й самооцінки.
10. Глосарій ключових слів.
11. Рефлексійна анкета.
12. Рекомендована література.

1. АНОТАЦІЯ СПЕЦКУРСУ

Актуальність спецкурсу визначається цивілізаційно-історичними й освітніми викликами ХХІ століття, зростаючою роллю людиноцентрованої освіти та необхідністю забезпечити її випереджувальне значення, необхідністю підготовки педагога нової формації, що перебуває в авангарді суспільних та освітніх перетворень, умотивований, компетентний, який виконує в освітньому процесі ролі наставника, коуча, фасилітатора і тьютора, має академічну свободу, володіє навичками випереджувального проектного менеджменту (планування й організації навчання, розроблення навчально-методичного забезпечення, оцінювання та ін.), самостійно й творчо здобуває інформацію, організовує дитиноцентрований процес, трансформуючи методи, прийоми і технології навчання залежно від запитів і потреб замовників освітніх послуг, формуючи бачення на сучасний світ та місце в ньому.

Теоретичні й практико-орієнтовані аспекти спецкурсу спрямовано на обґрунтування філософських та освітніх засад Нової української школи. Деталізовано концепти Нової української школи: змістовий, ціннісно-світоглядний, технологічний. Описано модель компетентнісного підходу в освітньому процесі Нової української школи, зокрема ключові компетентності у взаємозв'язку з 11-ма вміннями, ціннісними орієнтирами та результатами навчання. Визначено особливості організації ефективного і безпечного освітнього середовища на основі особистісно-орієнтованої моделі освіти, педагогіки партнерства, позитивної психології та філософії дитиноцентризму. Простежено взаємозв'язки похідних документів Нової української школи:

модельна навчальна програма – базовий навчальний план – типовий навчальний план – робочий навчальний план. Окреслено сучасні програми навчання школярів із використанням різноманітних методів, форм і технологій.

Розроблено проблемно-пошукові запитання і завдання для самостійної та індивідуальної роботи слухача.

Матеріали спецкурсу спрямовано на *розвиток освітологічної, інтегральної, науково-методичної, управлінської, інноваційно-дослідницької, компетентності з інформальної освіти та професійно-особистісного розвитку, андрагогічної, акмеологічної та ін. компетентностей фахівців.*

Спецкурс розраховано на *14 годин*, із яких 2 год. – лекція, 4 год. – семінарське заняття, 8 год. – самостійна робота слухача.

Спецкурс розроблено для керівних і педагогічних кадрів освіти, методичних служб усіх рівнів, організаторів системи післядипломної педагогічної освіти, слухачів курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників на всіх етапах курсової підготовки за різними моделями навчання.

2. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Очікувані результати опрацювання матеріалів спецкурсу включають:

<p>Знання і розуміння</p>	<ul style="list-style-type: none"> - мети, завдань реформування освіти в Україні; - основних запитів замовників освітніх послуг і ключових стейкхолдерів на зміни в освіті, що передбачає якість надання освітніх послуг, компетентнісне навчання, підготовку конкурентоздатного випускника, що вміє успішно жити і взаємодіяти в суспільстві знань; - соціально-правових основ, законодавчих актів у сфері освіти; - концептуальних засад Нової української школи; - ключових компетентностей Нової української школи, їх кількісно-компонентного складу, змістового наповнення, необхідних знань, умінь, навичок та відношень, що розкривають ту чи іншу компетентність; - ключових компетентності Нової української школи у взаємозв'язку з 11-ма вміннями та результатами навчання; - основних механізмів функціонування і реалізації компетентнісної парадигми навчання; - особливостей викладання і навчання в системі Нової української школи.
<p>Розвинені вміння</p>	<ul style="list-style-type: none"> - організувати освітній процес на засадах компетентнісного підходу (прогнозування, проектування, оцінювання тощо); - зреалізувати особистісно-орієнтовану модель освіти з урахуванням потреб і запитів кожного учня, мотивів, попереднього досвіду, здібностей, активності, індивідуально-психологічних особливостей, ціннісних орієнтирів; - конструювати та реалізувати сучасні програми навчання школярів із використанням різноманітних методів, форм і технологій; - розробляти і зреалізувати індивідуальну

	освітню траєкторію для розвитку учня як особистості, громадянина, інноватора; - здійснювати варіативність систем контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів; - принципи суб'єкт-суб'єктної спрямованості, фасилітативної регуляції співпраці; - проектувати власну програму професійного розвитку впродовж усього життя.
Диспозиції (цінності, ставлення)	- морально-етичні (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей); - соціально-політичні (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність); - дитиноцентризм; - готовність до змін, гнучкість, постійний професійний розвиток; - рефлексія власної професійної діяльності.

Ключові слова

Нова українська школа, професійний розвиток, компетентнісний підхід, дитиноцентризм, ключові компетентності, модельна програма, освітнє середовище, педагогіка партнерства, особистісно-орієнтована модель освіти, якість освітніх послуг, формальна освіта, неформальна освіта, ціннісні орієнтири, позитивна психологія, природовідповідність, позитивна навчальна мотивація, фасилітація, Державний стандарт, освітня галузь, загальні очікувані результати, конкретні очікувані результати, формувальне оцінювання, підсумкове оцінювання, портфоліо, загальні очікувані результати, конкретні очікувані результати.

Реалізація завдань для досягнення результатів спецкурсу здійснюється шляхом:

- Самостійного опрацювання слухачами навчального матеріалу.
- Виконання контрольних-діагностичних матеріалів, спрямованих на вдосконалення вмінь і навичок на практиці застосовувати набуті теоретичні знання.
- Учасності в рефлексійно-оцінювальному блоці спецкурсу з метою використання здобутих знань, умінь (навичок) у професійно-педагогічній діяльності.
- Написанні та захисту на підсумковому етапі курсової роботи/проекту (на вибір).

3. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ВИКЛАДУ ТА ЗАСВОЄННЯ МАТЕРІАЛУ СПЕЦКУРСУ

№ з/п	Тематичний план	Форми заняття, кількість годин			
		Лекції	Семінарське заняття	Самостійна робота	Разом
1.	Нова українська школа як імператив на цивілізаційні та освітні виклики XXI століття.	2		4	6
2.	Концепти Нової української школи: змістовий, цінносно-світоглядний, технологічний		4	4	8
	<i>Разом</i>	2	4	8	14

4. ЗМІСТ СПЕЦКУРСУ ЗА ТЕМАМИ

План лекції

ТЕМА 1. НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА ЯК ІМПЕРАТИВ НА ЦИВІЛІЗАЦІЙНІ ТА ОСВІТНІ ВИКЛИКИ ХХІ СТОЛІТТЯ.

1. Концепція «виклик-відгук» Арнольда Джозефа Тойнбі як зовнішній і зовнішній стимули розвитку цивілізації.
2. Запити на зміни в освіті ХХІ століття, детерміновані суспільними й освітніми трансформаціями.
3. Розбудова Нової української школи як довготермінова реформа, що супроводжується суттєвими змінами всіх складників освіти.
4. Концепція Нової української школи, її мета і головні компоненти.
5. Дорожня карта Нової української школи. Пілотування нового Державного стандарту.

Література: 5; 7; 8; 9; 11; 12; 16.

План семінарського заняття

ТЕМА 2,3. КОНЦЕПТИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ: ЗМІСТОВИЙ, ЦІННІСНО-СВІТОГЛЯДНИЙ, ТЕХНОЛОГІЧНИЙ.

1. Модель компетентнісного підходу в освітньому процесі Нової української школи.
2. Ключові компетентності, уміннями і результатами навчання в контексті Нової української школи.
3. Загальноосвітні орієнтири Нової української школи.
4. Особливості організації ефективного і безпечного освітнього середовища в Новій українській школі. Особистісно-орієнтована модель освіти.
5. Інтегративний підхід у навчанні. Горизонтальні і вертикальні міжпредметні зв'язки. Вертикальний тематизм. Шляхи та етапи реалізації міжпредметної інтеграції.
6. Нормативна база. Взаємозв'язки похідних документів: модельна навчальна програма – базовий навчальний план – типовий навчальний план – робочий навчальний план.
7. Освітні галузі Державного стандарту.
8. Оцінювання, орієнтоване на дитину. Варіативність систем контролю й оцінювання.

Література: 1; 2; 3; 4; 11; 12; 13; 14; 15; 16; 17; 19.

7. ІНФОРМАЦІЯ ДЛЯ ОПРАЦЮВАННЯ

Для формування та вдосконалення знаньвих компетенцій ознайомтесь із теоретичними аспектами спецкурсу.

Не можна нічого змінити, б'ючись з існуючою реальністю. Щоб щось змінити, створіть нову модель, яка зробить існуючу безнадійно застарілою.

Річард Бакмінстер Фуллер

Концепція «виклик-відгук» Арнольда Джозефа Тойнбі як зовнішній і зовнішній стимул розвитку цивілізації

Світ стане змінюватися так швидко, що досвід попереднього покоління не стане підґрунтям для покоління наступного (Маргарет Мід).

Швидкість розвитку, ускладнення способів діяльності стане випереджувати людське життя (Маргарет Мід).

Видатний англійський історик, філософ і культуролог, один із розробників цивілізаційної теорії **Арнольд Джозеф Тойнбі** (1889-1975). у своїй дванадцятитомній праці «Дослідження історії» обґрунтував **концепцію «виклик-відгук»**. Відповідно до її провідних положень кожна цивілізація впродовж свого життєвого циклу стикається із фундаментальними проблемами, щоразу отримуючи творчий імпульс, тобто виклик. Такі стимули цивілізації кидає як природне, так і соціальне середовище. Дослідник виокремлює п'ять типів викликів-стимулів: виклик суворих країн, виклик нових земель, виклик неочікуваних ударів (озброєних інтервенцій зі сторони інших держав, повстань та ін.), виклик тиску («форпостного» існування міст, країн чи народів в умовах постійної загрози ззовні) та утисків (бідність, расова, класова чи релігійна дискримінація). Успішність та адекватність вирішення поставленої перед суспільством задачі, консолідація його членів є *своєрідним відгуком на виклики, що знаменує собою перехід суспільства у більш високий, досконалий стан існування*. Отже, серія послідовних відповідей на виклики тлумачиться як вияв розвитку цивілізації, прогресивний рух етносу, який її формує, до самовизначеності й самодостатності. Проте відсутність викликів тотожна відсутності стимулів до будь-якого розвитку. На думку А. Тойнбі, найчастіше виклик – це зовнішній стимул розвитку цивілізації, а відгук – внутрішній.

Розглянемо, які творчі імпульси отримав педагог за реалізації Концепції «Нова українська школа», як має видозмінитись його місія, професійні ролі і функції.

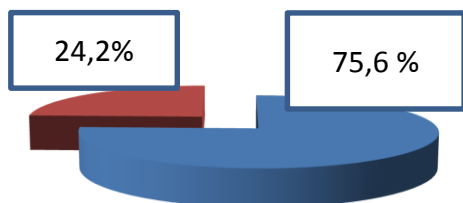
Запити на зміни в освіті XXI століття, детерміновані суспільними й освітніми трансформаціями

Із початку нашої ери перше подвоєння знань у суспільстві відбулося до 1750 році. Друге подвоєння – до початку ХХ століття, третє – до 1950 року. Із цього моменту обсяг знань у людства подвоювався кожні 10 років, з 1970 року – кожні 5 років, а з 1997 року – щорічно. Вважають, що обсяг знань у світі до початку ХХІ століття збільшився більше, ніж в 250 тис. разів (А.Д. Єляков).

За результатами концептуально-діагностичного (II) етапу дослідно-експериментальної роботи за темою: «Формування позитивної громадської думки щодо освітніх інновацій» (наказ мону від 03.07.17 № 957), проведеного в Інституті соціальної та політичної психології НАПНУ (2016 р.) на базі навчальних закладів Дніпропетровської, Житомирської, Запорізької, Київської, Львівської, Хмельницької, Херсонської, Чернігівської областей та міста Києва (січень-червень

2017 року):

75,6 % замовників освітніх послуг та ключових стейкхолдерів- підтримують ідею реформування освіти;
24,4 % - не підтримують освітніх реформ.

В опитуванні взяли участь 127 педагогів базових шкіл (ЕГ), 93 педагоги КГ Хмельницької та Львівської областей. Результати 2017 року порівнювалися з результатами вхідного моніторингу 2016 року.

Позитивне ставлення до 12-річного терміну навчання серед педагогічних працівників збільшилося з 28,1% у 2016 році до 40,2% опитаних у 2017 році. Збільшилась кількість тих, хто вважає запровадження у ЗНЗ 12-річного терміну навчання підвищить якість середньої освіти: з 17,7% у 2016 році до 33,9% опитаних у 2017 р. У КГ позитивне ставлення 23,7 % респондентів, 16,1 % - підвищить якість середньої освіти.

Рівень позитивного ставлення до освітніх інновацій¹ збільшився на 10-15% порівняно з 2016р.

Ставлення вчителів початкових класів до реформування та методичних змін у 1 кл. (на базі ЗНЗ №15 м. Кривий ріг) «безумовно позитивне» – 58,3 %, «позитивне» – 16,7 %.

Разом із моніторингом проводилася діагностика психологічних показників, зокрема опору змінам та готовності до інноваційної діяльності². Опір змінам вивчається за допомогою «Шкали вивчення опору змінам» Ш.Опега (субшкали «схильність до упорядкування», «емоційна реактивність», «когнітивна ригідність»). Результати зафіксували середній рівень показника спротиву змінам (від 3,16 до 3,27), що свідчить про баланс готовності *приймати нововведення, протидіяти руйнівним процесам*. Для діагностики інноваційної готовності персоналу освітнього закладу використана «Шкала готовності до творчо-інноваційної діяльності» С.Ю. Степанова. Отримані дані свідчать про високий рівень готовності до інноваційних змін (від 149 до 170 балів – максимум 200)

Інновація – цілеспрямовані зміни, що вносять у систему підготовки і підвищення кваліфікації фахівця нові елементи та викликають її перехід з одного стану в інший шляхом реалізації прогресивних ідей, моделей, технологій, прийомів, методів, засобів або замінюють ті, що стали непродуктивними, заста рилими.

Для педагогів існуюча освітня система:

- неефективна;

¹ Суттєвою відмінністю освітніх і педагогічних інновацій вважають рівень узагальнення й поширення інноваційного досвіду.

Освітні інновації стосуються реальної практичної діяльності освітнього закладу, конкретного педагога; їх трансляція в інше освітнє середовище завжди викликає труднощі, оскільки інший навчальний заклад має відмінний від попереднього рівень інноваційності, інше бачення вирішення будь-якої проблеми, інше ставлення до нового, традицій та інновацій. Тому спроби перейняти досвід учителів-новаторів не завжди є вдалим.

Педагогічні інновації передбачають нове в педагогічній науці, що характеризується високим рівнем узагальненості та є науково-теоретичним відкриттям [Абасов З.А. Понятійно-термінологічний апарат інноваційної педагогічної діяльності // Філософія освіти. – 2006. – №1(15). – С. 56-62].

Отже, освітня інновація може набути значення педагогічної, якщо нові ідеї та інноваційний досвід педагога, розроблення і результати його впровадження стають доступними іншим, що передбачає фіксацію інновації, осмислення й узагальнення її результатів, відповідне оформлення, популяризацію і поширення.

² Феномен «інноваційність» є ключовим у характеристиці постіндустріальної формації – її становлення і розвитку. Адже введення нових ідей в економічний обіг з їх наступною комерціалізацією стало підґрунтям для посилення економічних основ усіх форм виробництва, підвищення рівня та якості життя людей.

Поняття «**інноваційна діяльність**» увійшло в науковий обіг у 70-х роках ХХ століття спочатку стосовно економічної науки, а потім і до інших сфер життєдіяльності й життєтворчості людини. Його трактування дослідники не обмежують тільки вузьким смислом, пов'язаним із «створенням, запровадженням і розповсюдженням нового», а акцентують увагу на додаткових термінологічних значеннях, зокрема: інноваційній діяльності характерна властивість цілісності, масштабності, глобальності нововведення, яке запроваджується; інноваційна діяльність повинна володіти перманентністю, невичерпністю оновлень і трансформацій; інноваційна діяльність – це еволюційний процес у якійсь галузі, оскільки створення нового завжди ґрунтується на певному фундаменті.

Інновативність (від лат. *innovatio* – оновлення, зміна) – емоційно-оцінне ставлення педагога до нововведень, відмінність у сприйнятливості суб'єктів до інновацій, нових ідей, досвіду.

- недостатньо інтерактивна;
- неактуальна, застаріла;
- «знання освіта», а не «компетентнісна»;
- не діє на випередження, не готує до життя;
- така, що нав'язується кимось, хто не розуміє досвіду педагога, не враховує його професійного рівня;

Розбудова Нової української школи – це довготермінова реформа, яка супроводжується суттєвими змінами всіх складників освіти.

Формула Нової школи складається з дев'яти ключових компонентів:

1) **компетенізація освіти.** У Концепції «Нова українська школа» визначено нове соціальне замовлення: компетенізація освіти шляхом реалізації компетентнісного підходу, орієнтація її на «вихід» («output») – результат – у формі розвинутих ключових компетентностей учнів, структури знань, поглядів, ціннісних орієнтирів, їхньої успішної самореалізації в професії і житті, формування особистості, патріота, інноватора, здатного конкурувати на ринку праці, розвивати економіку, навчатися неперервно впродовж життя;

2) **педагогіка партнерства, або співробітництва,** що ґрунтується на принципах гуманізму, діалогічної суб'єкт-суб'єктної взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу (*учень – школа – громада – родина*), творчого підходу до розвитку кожної особистості, взаєморозуміння, співдії і підтримки, *усвідомленої особистої відповідальності за результати*, розподіленого лідерства (проактивність, право вибору і відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків); соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей). Учні, батьки та вчителі, об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними та зацікавленими односторонніми, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат. Нова школа допомагатиме батькам здобувати спеціальні знання про стадії розвитку дитини, ефективні способи виховання в дитині сильних сторін характеру і чеснот залежно від її індивідуальних особливостей. Діалог і багатостороння комунікація між учнями, учителями та батьками змінить односторонню авторитарну комунікацію «учитель» – «учень»;

3) **педагог нової формації,** що перебуває в авангарді суспільних та освітніх перетворень, умотивований, компетентний, який виконує в освітньому процесі ролі наставника, коуча, фасилітатора і тьютора, має академічну свободу, володіє навичками випереджувального проектного менеджменту (планування й організації навчання, розроблення навчально-методичного забезпечення, оцінювання та ін.), самостійно й творчо здобуває інформацію, організовує дитиноцентрований процес, трансформуючи методи, прийоми і технології навчання залежно від запитів і потреб замовників освітніх послуг, формуючи бачення на сучасний світ та місце в ньому. Отже, закладає надійне підґрунтя для навчання впродовж життя з метою особистісної самотрансценденції;

4) **особистісно-орієнтована модель освіти, заснованої на ідеях дитиноцентризму,** що передбачає максимальне наближення навчання і виховання конкретної дитини до її сутності, здібностей і життєвих планів, забезпечення морально-психологічного комфорту, відмови від орієнтації освітнього процесу на середнього школяра;

5) **наскрізний процес виховання, що ґрунтується на цінностях³** – морально-етичних (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей) і

³ Поняття *ціннісних орієнтацій особистості* введено в науковий обіг соціологами Вільямом Томасом і Флоріаном-Вітольдом Знанецьким у 20-ті роки ХХ ст. Ціннісні орієнтації розглянуто як соціальну настанову особистості, що регулює її поведінку; найважливіший складник структури особистості, закріплений життєвим досвідом індивіда, сукупністю його переживань і виокремлюють значуще, істотне для нього від незначного, несуттєвого. Сукупність сформованих, усталених ціннісних орієнтацій утворює забезпечує стійкість особистості, спадкоємність певного виду поведінки та діяльності, що виражається в спрямованості його потреб та інтересів. Ціннісні орієнтації є тим регулювальним чинником, що детермінує мотивацію особистості. Розвинені ціннісні орієнтації - ознака зрілості особистості, показник міри її соціальності. Найважливішими ціннісними орієнтаціями

соціально-політичних (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність);

б) **нова структура школи**, включаючи 3-річну профільну, зокрема:

I. початкова школа – 4 роки:

1-2 класи – 1 цикл (адаптаційно-ігровий), 3-4 класи – 2 цикл (основний).

Метою першого циклу навчання буде природне входження дитини в шкільне життя, послідовна адаптація до нового середовища. До особливостей цього циклу віднесено такі: навчальні завдання, час на їхнє виконання будуть визначатися відповідно до (із урахуванням) індивідуальних особливостей школярів; навчальний матеріал можна інтегрувати в змісті споріднених предметів або вводити до складу предметів у вигляді модулів; обсяг домашніх завдань обмежено; навчання організовано через діяльність, ігровими методами; учитель матиме свободу вибору (створення) навчальних програм у межах стандарту освіти; описове формувальне оцінювання; завдання вчителя підтримувати в кожному учневі впевненість і мотивацію до пізнання.

Метою другого циклу є здійснення освітнього процесу з концентрацією педагогічної уваги на формуванні в учнів відповідальності й самостійності; підготовка до успішного навчання в основній школі. Його суттєвими ознаками є: використання у процесі навчання методів, які вчать здійснювати самостійний вибір, пов'язувати вивчене з практичним життям, враховують індивідуальність учня, запроваджується предметне навчання; частина предметів передбачатиме оцінювання.

II. Базова середня школа (гімназія) – 5 років: 5-6 класи – 1 цикл, 7-9 класи – 2 цикл

III. Профільна середня школа – 3 роки: 10 клас – 1 цикл, 11-12 класи – 2 цикл.

Академічного спрямування – ліцей

Професійного спрямування – професійний ліцей, професійний коледж.

7) **автономія шкіл, забезпечення якості освіти⁴**. Рівноправність доступу до бюджетного фінансування закладів освіти всіх форм власності; здійснення безпосереднього управління школами на місцевому рівні, делегування адміністративних і навчально-методичних повноважень на рівень закладу освіти; вплив ОТГ на формування локальної освітньої політики з урахуванням місцевих культурних особливостей, ринку праці, державної освітньої політики. Можливість шкіл самостійно розробляти освітні програми, складати навчальні плани і програми з навчальних предметів відповідно до стандартів середньої освіти та досягнень сучасної науки, обирати підручники, методики навчання і виховання, розвивати навчально-матеріальну базу.

особистості визначено патріотизм, колективізм, гуманізм, творчість. Формування особистісної ціннісної структури індивіда виступає найважливішим чинником процесу соціалізації, за допомогою якого людина стає повноправним членом суспільства у всій повноті соціальних взаємин.

⁴ *Якість освіти* – відповідність результатів навчання вимогам, встановленим законодавством, відповідним стандартом освіти та/або договором про надання освітніх послуг (Закон України «Про освіту»). Комплекс характеристик освітнього процесу, що визначають послідовне й практично ефективне формування компетентності та професійної свідомості. Це певний рівень знань і вмінь, розумового, фізичного й морального розвитку, якого досягли випускники освітнього закладу відповідно до запланованих цілей навчання і виховання. Формами оцінювання якості освіти в повній загальній середній освіті є: зовнішнє незалежне оцінювання (ЗНО), державна підсумкова атестація (ДПА), PISA (Програма міжнародного оцінювання учнів).

Із 2000-х років рух за стандартизацію освіти отримав могутній поштовх від Міжнародної програми оцінювання навчальних досягнень учнів (Program for International Student Assessment, PISA), яка запровадила рейтингові таблиці. Їх складають на основі результатів, які демонструють учні під час виконання стандартизованих тестів з математики, читання та природознавства. Тести розробляє Організація економічного співробітництва й розвитку (ОЕСР) зі штаб-квартирою в Парижі. PISA проводить тестування що три роки в групах 15-річних підлітків по всьому світу. Кількість країн-учасниць зросла від 32 у 2000 році до 72 у 2015 році.

Якість освітньої діяльності – це рівень організації, забезпечення та реалізації освітнього процесу, що забезпечує здобуття особами якісної освіти та відповідає вимогам, встановленим законодавством та/або договором про надання освітніх послуг (Закон України «Про освіту»).

Запровадження автономії передбачає відповідальність школи перед суспільством за ефективність внутрішньої системи забезпечення якості освіти та забезпечення досягнення здобувачами освіти результатів навчання, передбачених освітніми програмами і стандартами освіти. З метою визнання якості освітньої діяльності закладу освіти та формування його позитивного іміджу і репутації здійснюється громадська акредитація закладу освіти⁵.

8) **справедливе фінансування**⁶. В умовах децентралізації освіти в Україні надаються нові можливості для розширення державно-громадського партнерства у сфері освіти через нові підходи для співфінансування й управління навчальними закладами освіти субвенція з державного рівня буде покривати передусім видатки на забезпечення педагогічної складової освітнього процесу (заробітна плата працівників закладів освіти, підручники, підвищення кваліфікації вчителів тощо). Державні органи влади і ОТГ зобов'язані забезпечити необхідні умови навчання і виховання дітей, надати можливості доступу до якісної освіти в різних регіонах і населених пунктах;

9) **сучасне освітнє середовище, інклюзивна освіта**, що передбачає мобільні робочі місця в класі для ефективної організації групової, проектної, дослідницької, кооперативної діяльності (зокрема розподіл класної кімнати на зони навчання: наукову, мистецьку, зону усамітнення, ігрову тощо), приміщення з відкритим освітнім простором, використання нових ІТ-технологій, мультимедійних засобів навчання, оновлення лабораторної бази для вивчення предметів природничо-математичного циклу; надання рівного доступу до освіти для осіб з обмеженими можливостями. В освітньому середовищі Нової української школи є баланс між навчальними видами діяльності, ініційованими вчителем, та видами діяльності, ініційованими самими дітьми. Таке середовище забезпечує можливості дітям робити власний вибір, можливості для розвитку нових та вдосконалення наявних практичних навичок, отримання нових знань, розвитку свого позитивного ставлення до інших. Щоб освітнє середовище заохочувало дітей до самовизначення й сприяло розвитку їхніх спроможностей, необхідно, щоб воно було мобільним, легко трансформувалося для колективної, групової роботи; усі навчальні об'єкти, якими безпечно можуть користуватись учні, мають бути доступними дитині, щоб вона мала можливість вільно пересуватися класом для пошуку необхідних навчальних матеріалів. Це забезпечуватиме можливості здійснювати вибір у класі і, відповідно, приймати самостійні рішення щодо навчальної діяльності, усвідомлюючи при цьому наслідки вибору.

---

⁵ Фінляндія регулярно опиняється на першому чи одному з перших місць в рейтингу Міжнародної програми оцінювання навчальних досягнень учнів (Program for International Student Assessment, PISA): <http://www.oecd.org/pisa/pisa-2015-results-in-focus.pdf>. Країна, населення якої складає 5,5 мільйонів приблизно 40 років тому почала освітню реформу. Усі фінські школи мають дотримуватися широкої та збалансованої навчальної програми, яка охоплює мистецтво, природничі науки, математику, мови, гуманітарні предмети й фізичну культуру, проте школи й шкільні округи мають при цьому чималу свободу дій. Фінські школи приділяють найбільшу увагу практичним і прикладним програмам, а також розвитку творчості в школі. Директори шкіл можуть самостійно вирішувати, як керувати школою. Учителі співпрацюють, а не змагаються, обмінюються ресурсами, ідеями й досвідом. Школи спонукають налагоджувати тісні взаємини з місцевою спільнотою, батьками. Фінляндія з року в рік утримує високі показники успішності за всіма міжнародними рейтингами, проте в країні не проводиться жодного стандартизованого тестування, крім єдиного іспиту після закінчення середньої школи.

⁶ Держава забезпечує асигнування на освіту в розмірі не менше ніж 7 відсотків валового внутрішнього продукту за рахунок коштів державного, місцевих бюджетів та інших джерел фінансування, не заборонених законодавством (Стаття 78 Закону України «Про освіту»).

Обсяг коштів, що додатково виділяються з державного бюджету на підвищення кваліфікації педагогічних працівників, заробітна плата яких виплачується за рахунок освітньої субвенції, не може бути меншим 2 відсотків відповідної освітньої субвенції. Обсяг коштів, що додатково виділяються з місцевих бюджетів на підвищення кваліфікації інших педагогічних і науково-педагогічних працівників комунальних закладів освіти, не може бути меншим 2 відсотків фонду заробітної плати цих працівників (Стаття 78 Закону України «Про освіту»).

Концепти⁷ Нової української школи: змістовий, ціннісно-світоглядний, технологічний

ЗМІСТОВИЙ КОНЦЕПТ

Мета і головні компоненти Концепції Нової української школи

Функція педагога Нової української школи полягає в його вмінні організувати *компетентнісне навчання* (не знання заради знань, а вміння їх застосовувати в реальному житті, не *що* ти знаєш – а *як* ти цим умієш користуватися), забезпечити *інтегрованість змісту* (внутрішньопредметної і міжпредметної) на основі ключових компетентностей, не шляхом механічного об'єднання предметів, а наближення змісту освіти до *сенситивних*⁸ періодів навчання, особливостей сприймання нової інформації тощо.

Ключові компетентності
(англ. *key competences*)
- це ті, які необхідні всім громадянам для особистої реалізації та розвитку, активного громадянського життя, соціальної єдності та можливості працевлаштування

Компетентнісний підхід – це місток, що поєднує школу з реальним світом і тими потребами, які ставить перед людиною життя, здатний забезпечити життєвий успіх у суспільстві знань.

Компетентність – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність (Закон України «Про освіту»).

⁷ В українській мові слово «концепт» – калька латинського «conceptus» (поняття), від concipio – збирати, вбирати у себе; представляти; уявляти, формулювати; утворювати, зачати тощо. деякі дослідники оперують ними як синонімічними. Розуміння терміну «концепт» є варіативним.

Термін «поняття» влючає систему логічних термінів, таких як «судження» та «умовивід», і є згустком раціональної частини концепту, тобто той зміст, який влючає основні суттєві характеристики об'єкта Концепт належить до свідомості і влючає, на відміну від поняття, не лише описово-класифікаційні, а й чуттєво-вольові та образно-емпіричні характеристики. Концептами можна не лише мислити, але й їх можна переживати. концепт, як мінімум, тривимірним утворенням і виділяють його предметно-образну (включає зорові, слухові, тактильні, смакові та нюхові характеристики предметів, явищ, подій, які відображені у нашій пам'яті), *понятійну* (значення, опис, структура, дефініція, порівняльні характеристики по відношенню до інших концептів і цілісну складові); *ціннісну* (*інтерпретаційну*) *сторони* (характеризує важливість як для індивіда, так і для всього колективу).

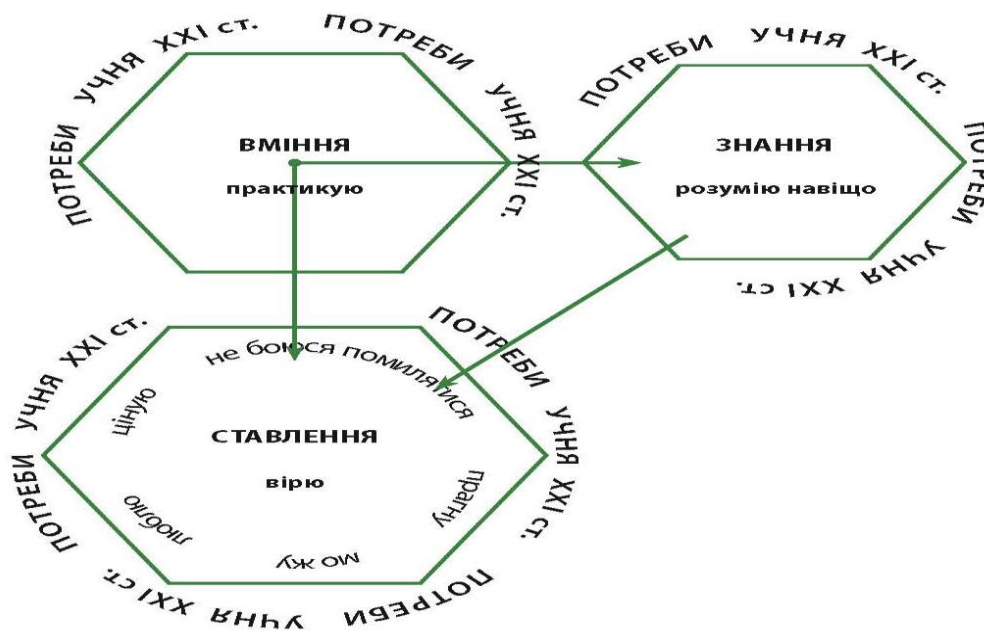
Зародження вчення про концепт пов'язують із працями французького філософа П'єра Абельяра, який розумів його як згусток смислу, гранично суб'єктивну форму відображення..

Концепт – це термін, який поєднує лексикографічну і енциклопедичну інформацію, «найближче» і «найвіддаленіше» значення слова, знання про світ і про суб'єкт, який його пізнає. Концепт – це і те, за допомогою чого людина пізнає світ; він заснований як на досвіді, так і на енциклопедичній інформації, якась середня, вироблена в процесі пізнання, єдино вірна квінтесенція значення слова (Воркачев С.Г. Счастье как лингвокультурный концепт [Текст] / С.Г. Воркачев. – М.: ИТДГК "Гнозис", 2004. – 236 с.).

Концепт - інноваційна ідея, що містить в собі творчий сенс; продукт, що демонструє цю ідею, називають концепт-продукт, тобто модель, що випускається виробником в єдиному екземплярі, призначена для демонстрації громадськості.

Концепт у філософії і лінгвістиці – сенс поняття, смислове значення імені (знаку). Відрізняється від самого знаку і від його предметного значення (денотата, об'єму поняття).

⁸ Для ефективної організації навчання треба знати й враховувати *сенситивні періоди розвитку учнів*. **Сенситивність** (від лат. *sensitivus* – чуттєвий) тлумачать як найбільш сприятливі й своєчасні умови для розвитку тієї чи іншої психічної функції (наприклад, сприймання, мовлення, пам'яті та ін.), якості. У певні періоди життя дитина є особливо чутливою до визначеного педагогічного впливу, тобто *сенситивною* до нього.

Схема 1. Модель компетентнісного підходу в освітньому процесі Нової української школи

Ключові компетентності були визначені в «Рекомендаціях Європейського Парламенту та Ради Європи» (від 18 грудня 2016р.) «Про освітні компетенції для навчання протягом життя» (так звані Європейські еталонні рамки⁹), у Концепції «Нова українська школа» та розширені, простежені у взаємозв'язку з 11-ми вміннями та результатами навчання¹⁰ в Законі України «Про освіту»:

- вільне володіння державною мовою;
- здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами;
- математична компетентність;
- компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій;
- інноваційність;
- екологічна компетентність;
- інформаційно-комунікаційна компетентність;
- навчання впродовж життя;
- громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту й здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей;
- культурна компетентність;
- підприємливість та фінансова грамотність;
- інші компетентності, передбачені стандартом освіти.

⁹ **Європейські еталонні рамки** (англ. *European Reference Framework*) визначають вісім основних компетентностей: 1) спілкування рідною мовою; 2) спілкування іноземними мовами; 3) знання математики та загальні знання у сфері науки і техніки; 4) навички роботи з цифровими носіями; 5) навчання заради здобуття знань; 6) соціальні та громадянські навички; 7) ініціативність та практичність; 8) обізнаність та самовираження у сфері культури.

Кваліфікація – визнана уповноваженим суб'єктом та засвідчена відповідним документом стандартизована сукупність здобутих особою компетентностей (результатів навчання) (Закон України «Про освіту»).

Зазначимо, що в Законі України «Про освіту» (Стаття 12) спільними для всіх ключових компетентностей (їх виокремлено 12), необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності, є такі вміння:

- читання з розумінням,
- уміння висловлювати власну думку усно і письмово,
- критичне та системне мислення,
- здатність логічно обґрунтовувати позицію,
- розв'язувати проблеми,
- здатність співпрацювати з іншими людьми.

У «Рекомендаціях Європейського Парламенту та Ради (ЄС)» (від 18 грудня 2016р.) «Про освітні компетенції для навчання протягом життя» (від 18 грудня 2006 року; режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_975) визначено вісім основних компетенцій:

- 1) спілкування рідною мовою;
- 2) спілкування іноземними мовами;
- 3) знання математики та загальні знання у сфері науки і техніки;
- 4) навички роботи із цифровими носіями;
- 5) навчання заради здобуття знань;
- 6) соціальні та громадянські навички;
- 7) ініціативність і практичність;
- 8) обізнаність та самовираження у сфері культури.

Усі основні компетенції вважаються однаково важливими, оскільки кожна з них допомагає успішному життю в суспільстві, що будується на знаннях.

Порівняємо ключові компетентності Нової української школи в нормативних документах, зокрема їх кількісно-компонентний склад, змістове наповнення, необхідні знання, уміння, навички та відношення, що розкривають ту чи іншу компетентність (див. таблиця 1).

Формування читацькоцентричної культури – пріоритет Нової української школи¹¹. Навчити читати з розумінням, критично й системно мислити, пізнавати себе і світ через читання, отримувати естетичну насолоду від зустрічі з мистецтвом, уміння самостійно інтерпретувати зміст, зосереджувати увагу на одному предметі й утримувати стан концентрації протягом тривалого часу є важливими завданнями для педагогів Нової української школи. Важливість формування цих навичок в умовах шкільного навчання підкреслював К.Д.Ушинський: «Читати – це ще нічого не означає. Що читати і як розуміти прочитане – ось у чому головна справа».

Результати навчання – знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, набуті у процесі навчання, виховання та розвитку, які можна ідентифікувати (тобто співвіднести з вимогами програм), спланувати, оцінити і виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів (Закон України «Про освіту»).

---

¹¹ Німецький філософ, основоположник «філософської герменевіки» Ганс-Георг Гадамер підкреслює: «Для реципієнта зрозуміти мистецький твір означає неминуче зустрітися з самим собою. (...) Мистецький досвід – це досвід у справжньому розумінні цього слова і мусить щоразу розв'язувати завдання, яке ставить досвід взагалі: інтегрувати мистецтво в систему власного орієнтування у світі і в систему розуміння самого себе. (...) Інтимність, якою нас вражає твір мистецтва, – це водночас якесь загадкове потрясіння й руйнація для нас звичного. Твір не тільки говорить кожному з нас уже відоме: «Це ти», проголошуючи це серед радісного й кошмарного жаху водночас. Він ще й каже нам: «Ти повинен змінити своє життя» [Гадамер Г.-Г. Герменевтика і поетика.- К.: Юніверс. – 2001. – 280 с.]

КЛЮЧОВІ КОМПЕТЕНТНОСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Компетентності, визначені в Концепції «Нова українська школа», Законі України «Про освіту»	«Рекомендації Європейського Парламенту та Ради (ЄС)»	Зміст компетентності	Необхідні знання, навички та відношення, що розкривають компетентність
<i>Вільне володіння державною мовою</i>	<i>Спілкування рідною мовою</i>	можливість виражати та пояснювати поняття, думки, почуття, факти та погляди як у усній, так і в письмовій формі (сприймання на слух, монологічне мовлення, читання та письмо), та відповідно і творчо взаємодіяти на мовному рівні у всіх соціальних та культурних контекстах; під час навчання та професійної підготовки на роботі, вдома та на дозвіллі	<ul style="list-style-type: none"> • знання лексики словникового запасу, • функціональної граматики та функцій мови; • знання основних типів мовленнєвої взаємодії, видів художніх та нехудожніх жанрів, основних рис різних стилів мови та мовних реєстрів і різноманітності мовних стилів та спілкування у різних ситуаціях; • уміння розрізняти та використовувати різні мовні жанри, шукати, збирати та обробляти інформацію; • використовувати кодифікаційні джерела та формулювати і виражати свою думку усно та на письмі переконливо та відповідно до ситуацій та ін.
<i>Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами</i>	<i>Спілкування іноземними мовами</i>	ґрунтується на вмінні розуміти, виражати та пояснювати поняття, думки, почуття, факти та погляди як у усній, так і в письмовій формі (сприймання на слух, монологічне мовлення, читання та письмо) у відповідних соціальних та культурних контекстах (під час навчання та професійної підготовки, на роботі, вдома та на дозвіллі) відповідно до бажань чи потреб особи. Рівень мовних умінь особи буде відрізнятися у межах чотирьох аспектів (сприймання на слух, монологічне мовлення, читання та письмо) та між різними мовами, і відповідно до соціального та культурного середовища, оточення, потреб та/або інтересів	<ul style="list-style-type: none"> • посередництво та вміння порозумітись у міжкультурному середовищі; • знання словникового запасу та функціональної граматики і основних типів мовленнєвої взаємодії та мовних реєстрів; • знання соціальних традицій, культурний аспект і різноманітність мовлення; • уміння розуміти усне повідомлення, починати, підтримувати та завершувати розмови, а також читати, розуміти та відтворювати мовлення, необхідне особі тощо.
<i>Математична компетентність</i> <i>Компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій</i>	<i>Знання математики та загальні знання у сфері науки і техніки</i>	можливість розвивати та застосовувати математичне мислення для розв'язання ряду задач у повсякденних ситуаціях. Знання математики передбачає, у різних ступенях, здатність та готовність	<ul style="list-style-type: none"> • знання чисел, мір та структур, основних математичних дій та їх демонстрація, розуміння математичних термінів та понять і знання задач, які можна розв'язати за допомогою математики;

		<p>застосовувати математичний спосіб мислення (логічне та просторове мислення) та власне застосування (формули, моделі, конструкції, графіки та діаграми). Знання у сфері науки означають здатність та готовність використовувати основи знань та методології для пояснення світу природи, щоб визначити проблеми та зробити висновок, заснований на доказах. Знання у сфері техніки розглядається як застосування цих знань та методології у відповідь на сприйняття бажань та потреб людини.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • уміти застосовувати основні математичні принципи та прийоми у побуті, на роботі та вдома, прослідкувати та оцінювати логічні ланцюжки; • математично мислити, розуміти математичні докази та спілкуватись мовою математики і використовувати відповідні кодифікаційні джерела. • для сфери науки та техніки, важливі знання включають знання основних принципів природнього світу, фундаментальних наукових концепцій, принципів та методів, технологій та технологічних продуктів і процесів, а також розуміння впливу науки та техніки на природній світ. <p>Ці компетенції допомагають особам краще розуміти переваги, обмеження та ризики наукових теорій, застосувань та технологій у суспільстві в загальному (у питаннях прийняття рішень, оцінки, моральних питаннях, в культурі тощо).</p>
<i>Інноваційність</i>	<i>Ініціативність та практичність</i>	<p>ініціативність та практичність передбачають уміння особи втілювати в життя ідеї. Це включає творчість, інноваційний підхід та ризикованість, так само як і вміння планувати та організовувати проекти для досягнення цілей. Це допомагає визначити середовище праці та використати наявні можливості, і є основою для конкретніших навичок та знань, необхідних для тих, хто ініціює чи підтримує соціальну та комерційну діяльність. Це також включає усвідомлення етичних цінностей та допомагає в ефективному управлінні.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • можливість визначити наявні можливості для особистого життя, професійної та/або ділової діяльності; • уміння оцінити "загальну картину" середовища, в якому живуть та працюють люди, наприклад, широке розуміння загальних принципів економіки, та визначити можливості та труднощі роботодавця чи організації. • випереджувальний проектний менеджмент (у тому числі, наприклад, вміння планувати, організовувати, керувати та делегувати, аналізувати, спілкуватись, опитувати, оцінювати та записувати), ефективне представлення та ведення переговорів і вміння працювати як поодинці, так і в команді; • оцінювати та визначити свої сильні та слабкі сторони, оцінювати та брати на себе ризик, якщо це виправдано. Практичний підхід характеризується ініціативністю, упевненістю, незалежністю, включає мотивацію та визначення методу досягнення цілей.
<i>Екологічна компетентність</i>	-		
<i>Інформаційно-комунікаційна компетентність</i>	<i>Навички роботи із цифровими носіями</i>	<p>впевнене та критичне використання Технологій інформаційного суспільства (ТІС) для роботи, відпочинку та спілкування.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ґрунтовне розуміння та знання природи, ролі та можливостей ТІС у побуті: як в особистому та соціальному житті, так і на роботі;

		<p>Основні навички у ТІС: використання комп'ютерів для пошуку, оцінки, зберігання, поширення, представлення та обміну інформацією, та для спілкування і участі в роботі об'єднаних мереж через Інтернет.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • використання комп'ютерів для електронної обробки тексту, електронних таблиць, баз даних, зберігання та керування інформацією; • розуміння можливостей та потенційних небезпек Інтернету; • спілкування за допомогою електронних засобів масової інформації (електронної пошти, сервісних програм мережі) для роботи, відпочинку, поділу інформацією та роботи в об'єднаних мережах, для навчання та дослідження. Особам також необхідно розуміти, як ТІС можуть допомагати у творчості та інноваціях, і розбиратись у достовірності та надійності доступної інформації та у правових та етичних принципах інтерактивного використання ТІС; • здатність до пошуку, збирання та обробки інформації, критичного та систематичного її використання, оцінки її значимості та здатність розрізняти реальність від віртуальної реальності, при вмінні їй пов'язати; • уміти користуватись інструментами для переробки, презентації та розуміння комплексної інформації та бути здатними отримати доступ, знайти та скористатись послугами Інтернет-служб.
	<i>Навчання заради здобуття знань</i>	<p>здатність добиватись результатів у наполегливому навчанні, організувати своє навчання, у тому числі через ефективне використання часу та інформації, індивідуально та в групах. Включає усвідомлення власних потреб у навчанні та налагодження процесу навчання, визначення доступних можливостей і вміння долати труднощі для успішного навчання.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • здобуття загальних навичок, таких, як грамотність, • здібність до кількісного мислення та навички використання ТІС, необхідних для подальшого навчання
<i>Громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту й здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей</i>	<i>Соціальні та громадянські навички</i>	<p>уміння особистого, міжособистісного та міжкультурного характеру і стосується всіх форм поведінки, які застосовуються для ефективної та конструктивної участі особи у соціальному та трудовому житті, особливо, у суспільстві, яке стає дедалі різноманітнішим, та у вирішенні конфліктів; уміння громадського характеру допомагають в повній мірі</p>	<ul style="list-style-type: none"> • уміння конструктивно спілкуватись у різних середовищах; • бути толерантним, виражати свої та сприймати чужі думки; • долати складнощі для набуття впевненості та співпереживати; • справлятися зі стресом та розчаруванням та виражати їх конструктивно, а також розрізняти особисту та професійну сфери.

		бути учасником громадського життя, заснованого на знанні соціальних та політичних концепцій та структур, що зобов'язує брати активну участь у демократичному процесі	
<i>Культурна компетентність</i>	<i>Обізнаність та самовираження у сфері культури</i>	оцінка важливості творчого вираження ідей, досвіду та емоцій у всіх видах засобів масової інформації, включаючи музику, виконавчі різновиди мистецтва, літературу та образотворче мистецтво. Необхідні знання, навички та відношення, що стосуються компетенції обізнаності у сфері культури та вмінні творчо самовиражатись	<ul style="list-style-type: none"> • оцінка та задоволення від витворів мистецтва та вистав; • самовираження через різні засоби масової інформації, використовуючи свої природжені здібності; • уміння пов'язати свої власні творчі та експресивні точки зору з думками інших; • уміння визначати та усвідомлювати соціальні та економічні можливості у культурній діяльності. Культурне вираження необхідне для розвитку творчих здібностей, які можуть знайти широке застосування в професійній діяльності
<i>Підприємливість та фінансова грамотність</i>	–	–	

Компетентності дозволяють усунути суперечливості між засвоєними теоретичними відомостями та їх використанням для розв'язання конкретних життєвих задач:

- уміти розрізняти об'єкти, ознаки, властивості;
- аналізувати і пояснювати причини і наслідки подій, вчинків, явищ;
- створювати тексти, вироби, проекти;
- висловлювати ставлення до подій, вчинків своїх та інших;
- брати участь у колективних справах;
- оцінювати вчинки, різні моделі поведінки та ін.

Ознаки ключових компетентностей:

поліфункціональність;
надпредметність;
міждисциплінарність;
багатокомпонентність;
спрямування на формування критичного мислення, рефлексії, визначення власної позиції.

Концепція Нової української школи спрямовує на новий компетентнісний зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації в суспільстві і житті, орієнтацію освітнього процесу на досягнення результату, що відображається ключовими компетентностями, але не обмежується ними.

Основною новацією Нової української школи є структурування змісту на засадах **інтегративного підходу** в навчанні.

Дидактичний зміст процесу інтеграції полягає у взаємозв'язку змісту, методів і форм роботи. Відповідно інтеграцію навчального матеріалу з різних навчальних предметів здійснюють навколо певного об'єкту чи явища довкілля, або навколо розв'язання проблеми міжпредметного характеру, або для створення творчого продукту тощо. Наприклад, однією з оптимальних моделей інтеграції у початковій школі є інтеграція навколо соціокультурної теми/проблеми під час тематичних днів/тижнів. Створення єдиного для навчальних предметів тематичного простору дозволяє уникнути дублювання інформації у змісті різних навчальних дисциплін та, водночас, розглянути аналогічний матеріал одночасно з різних боків, за допомогою різних дидактичних засобів. Таким чином забезпечуються збалансованість у сприйманні інформації різних освітніх галузей, психологічно комфортна атмосфера навчальних занять.

Навіщо вводиться інтеграція?

Дитина в ранньому віці сприймає світ цілісно, а не по-предметно. Тому навчання в початковій школі буде інтегрованим – предмети будуть об'єднуватись довкола цікавих для дитини тем чи проблем

Міжпредметні зв'язки бувають *горизонтальні* (інтегровані предмети вивчаються відірвано в часі, наприклад, упродовж тижня, місяця) і *вертикальні* (інтегровані предмети вивчаються в близьких часових межах, зокрема впродовж одного уроку, одного дня). Якщо вчитель весь урок вивчає одну тему, залучаючи з інших – відомості, способи дій на основі сформованих в учнів умінь та навичок, форму подання навчального матеріалу тощо, то він використовує *вертикальний тематизм*.

У сучасній школі узвичаїлася міжпредметна інтеграція, здійснювана різними шляхами:

- створення *інтегрованих курсів* – навчальних предметів, які адаптують для вивчення та інтегрують знання декількох наук або видів мистецтв (природничих - «Природознавство», суспільствознавчих - «Я у Світі», біологічних - «Основи здоров'я», музичне й образотворче мистецтво - «Мистецтво», та ін.);
- розроблення нових форм *уроків* (урок з міжпредметними зв'язками, інтегрований урок, бінарний урок);
- упровадження *навчальних проектів*;
- організація *тематичних днів та тижнів*.

Етапи реалізації міжпредметної інтеграції змісту навчання (від простого до складного):

- введення міжпредметних зв'язків на уроках суміжних дисциплін на основі репродуктивної діяльності і елементів проблемності;
- постановка міжпредметних навчальних проблем і самостійний пошук їх вирішення на окремих уроках;
- систематичне проблемне навчання на основі ускладнених міжпредметних проблем всередині окремих курсів;
- включення спочатку двосторонніх, а потім і багатосторонніх зв'язків між різними предметами на основі координації діяльності вчителя;
- розробка широкої системи в роботі вчителів, які здійснюють міжпредметні зв'язки як в змісті і методах, так і в формах організації навчання, включаючи позакласну роботу і розширюючи межі програми.

За допомогою багатосторонніх міжпредметних зв'язків закладається фундамент для формування в учнів умінь комплексного бачення проблем реальної дійсності, різнопланових підходів до їх розв'язання.

Переваги інтегрованого навчання для учнів:

- більш чітке розуміння мети кожного предмету в різних контекстах;
- більш глибоке розуміння будь-якої теми, завдяки її дослідженню через кілька точок зору;
- краще усвідомлення комплексного підходу, через який предмети, навички, ідеї та різні точки зору пов'язані з реальним світом;
- удосконалення навичок системного мислення.

ЦІННІСНО-СВІТОГЛЯДНИЙ КОНЦЕПТ

...У наших руках — найбільша з цінностей світу — Людина. Ми творимо Людину, як скульптор творить сполу статую з безформного шматка мармуру: десь в глибині цієї мертвої брили лежать прекрасні риси, які належить добути, очистити від усього зайвого (В.О. Сухомлинський).

Навчання в Новій українській школі, її ціннісно-світоглядна домінанта ґрунтується на постулатах **педагогіки партнерства, позитивної психології та філософії дитиноцентризму**, зокрема враховує суб'єктний досвід кожної дитини, забезпечуючи її гармонійний розвиток, сприяє збереженню психологічного здоров'я та радості пізнання, переживання позитивних емоцій для суб'єктивного благополуччя, надає можливості самоактуалізації тощо.

Основним в освітньому процесі є орієнтація на потреби учня, **дитиноцентризм**. Дитиноцентризм увійшов в історію виховання як педагогічна течія або особливий підхід до виховання дитини. Першим з педагогів-дослідників ще у XVII ст. найбільш повно здійснив фундаментальне теоретичне осмислення дитиноцентризму мислитель і засновник нової прогресивної педагогічної системи Я.А. Коменський (оскільки людини є частиною природи, то розвивається вона за спільними з природою законами, значить і навчально-виховний процес повинен будуватися у відповідності з цими законами; обґрунтування принципу природовідповідності у вихованні дитини; найбільшого значення в навчанні потрібно надавати доцільним і раціональним методам навчання, які повинні узгоджуватися з природою дитини).

Дитиноцентризм розуміється як максимальне наближення навчання і виховання конкретної дитини до її сутності, здібностей і життєвих планів.

В.Г. Кремень розглядає дитиноцентризм як гуманістично орієнтований підхід до формування нової людини.

Переважає більшість сучасних педагогів-дослідників розглядають *дитиноцентризм у контексті гуманізації освітнього процесу та тлумачать його як соціально-педагогічну модель освіти, системоутворювальною метою якої є створення умов для розвитку її природних задатків і здібностей*. Дитиноцентризм у сучасній освіті розглядається як один з чинників розвитку та якісного прориву в національній системі освіти¹². Виокремлення в кожній дитині її сутності та особливостей створює можливості для максимального наближення навчання і виховання цієї дитини до її конкретних здібностей. Загалом це і є те, що може і повинна робити школа – допомогти дитині пізнати себе, розвинути на основі її природних задатків. Сформована таким чином особистість у дорослому віці матиме більше можливостей для успішної самореалізації, що забезпечить динамічний розвиток суспільства на основі гуманізму і демократії.

Зміни в суспільному житті зумовлюють пошук шляхів виховання активної, ініціативної особистості, здатної до самостійної творчої діяльності, саморозвитку і самореалізації.

Осмислюючи проблему людини в умовах сучасної антропологічної кризи, коли існує загроза її існуванню, В. Кремень підкреслює, що вихід із цієї ситуації полягає в переході до нової парадигми розвитку, коли не технології, не економіка, а *людина в її новій якості стане метою і смислом прогресу*. Так виникає і стверджується *людиноцентризм* – нова стратегія поступу суспільства, в основі якої – не накопичення матеріальних благ і цінностей, а орієнтація на цінності духовні, на знання, культуру, науку, без яких життя втрачає сенс.

Джон Дьюї поставив дитину у центр педагогічної системи, вказуючи на те, що дитина – сонце, біля неї і повинна обертатися вся освіта; інтереси дитини стають цінностями освіти і основою організації усіх освітніх процесів; виховання та навчання дитини повинні проходити без примусу та натиску

У своїй роботі «Вік дитини» Елена Кей зазначила, що мета освіти – не передача знань, а гармонійний розвиток дитини на основі її задатків і життєвого досвіду. Нею сформульовано ведучий принцип нового виховання: «Виходячи з дитини».

Селестен Френе писав, що «школа майбутнього буде орієнтована на дитину», наголошував на забезпеченні природного прагнення дитини до знань, створення сприятливих умов для саморозвитку, розвиток індивідуальних творчих можливостей дитини та присутній від природи потреби у самореалізації.

Вільгельм Август Лай розглядав дитину як активно діючу частину соціального і біологічного середовища, діяльність якої є реакцією на навколишній світ, тому центр виховання він зміщував у сферу діяльності самої дитини. Учений був переконаний, що на розвиток індивідуальності дитини впливає колектив, адже саме тоді, коли діти збираються разом, кожний прагне виявити все те краще, на що він здатний, стає більш діяльним та винахідливим. Концепція Лая стала важливим етапом у пізнанні дитини і розробці педагогічної теорії.

---

¹² За останні роки відбулися істотні зрушення суспільної думки в напрямі юридичного визнання особливого статусу дитини: 1959 р. – прийняття Декларації прав дитини, 1979 р. – оголошений ЮНЕСКО роком дитини, 1989 р. – прийняття міжнародної Конвенції про права дитини. Це юридично закріплені зміни в суспільній свідомості, які вже були намічені ще в кінці минулого століття (книга Еленн Кей «Століття дитини», що вийшла у 1900 році – своєрідний маніфест, що проголосив самостійність дитинства та унікальність дитини, вільної від влади сім'ї, школи й дорослих узагалі; у 30-х р. ХХ ст. – створення Янушом Корчаком «Хартії дитячої вільності», що стала основою для Декларації прав дитини та ін.). Також пригадаємо появу дитячих міжнародних конфесій, дитячих творчих форумів і спілок.

В основу педагогічної системи Марії Монтессорі покладена ідея гуманістичного вільного виховання. У центрі педагогіки Монтессорі – недопустимість насилля над дитиною; проблема саморозвитку дитини; створення спеціальної системи виховання та навчання, в якій центральну роль відіграє «підготовлене середовище» та своєрідний дидактичний матеріал; різновіковий підхід до виховання та навчання дітей; необхідність вивчення дитини педагогом задля сприяння її успішному «самобудівництву», її духовному розвитку.

К.Д. Ушинський здійснив першу спробу цілісного вивчення дитини на засадах антропологічного принципу, намагаючись відкрити батькам і педагогам велике значення всебічного вивчення дитини. Педагог також наголошував, що у вихованні все повинно виходити тільки з живого джерела людської особистості. «...Без особистого безпосереднього впливу вихователя на вихованця справжнє виховання, що проникає в характер, неможливе». К.Д. Ушинський з антропологічних позицій визначав залежність успіху інтегрування навчання і виховання від сили, здібностей і знань особистості вихователя. В основі змісту досконалого процесу виховання лежить ідея гуманістичної парадигми виховання – ставлення до людини як до найвищої цінності, орієнтація на особистісну спрямованість, створення умов, які забезпечують її вільний саморозвиток, збереження своєї індивідуальності, входження в соціум та активну життєву позицію соціально-ціннісного спрямування. Саме тому педагог вибудовує парадигму предмету виховання як педагогічного завдання виховання: людина – її душа – діяльність, і називає цей ряд «повним визначенням мети педагогічної діяльності». Педагог висловлює тверде переконання, що основною метою виховання є людина, оскільки усе у цьому світі (і держава, і народ, і людство) існує тільки для людини, душа – домінуюча сутність людини у порівнянні з тілом, а домінуючою настановою душі є діяльність – «праця душевна, вільна, наповнююча душу людини». Учений наголошував: „Якщо педагогіка хоче виховувати людину в усіх відношеннях, то вона повинна насамперед пізнати її також в усіх відношеннях” [с. 28]. Тому завданням майбутнього вихователя є вивчення не тільки педагогічних дисциплін, але й антропологічних наук (анатомії, фізіології, і патології людини, психології, історії, філософії та ін.), що формують уявлення про фізичний та душевний розвиток дитини. К. Ушинський одним із перших висловив думку про створення антропологічного факультету в університетах з метою вивчення людини у всіх її природних та психічних проявах для кращого застосування виховного впливу в процесі навчання. З цього приводу він писав: „Педагогів кількісно потрібно не менше, а навіть ще більше, ніж медиків, і якщо медикам ми ввіряємо наше здоров'я, то вихователям ввіряємо моральність і розум дітей наших, ввіряємо їхню душу, а разом із тим і майбутнє нашої вітчизни” [с. 29]. Основною ж метою виховання повинна бути тільки сама дитина, бо все інше існує тільки для дитини, оскільки: «виховання бере людину всю, якою вона є, з усіма її народними і поодинокими особливостями, – її тіло, душу, розум» [с. 51].

Актуальними для Нової української школи є такі ідеї дитиноцентризму:

- відсутність адміністративного контролю, який обмежує свободу педагогічної творчості;
- активність учнів в освітньому процесі;
- орієнтація на інтереси та досвід учнів;
- створення навчального середовища, яке перетворює навчання на яскравий елемент життя дитини;
- практична спрямованість навчальної діяльності, взаємозв'язок особистого розвитку дитини з її практичним досвідом;
- відмова від орієнтації освітнього процесу на середнього школяра і обов'язкове врахування інтересів кожної дитини;
- виховання вільної незалежної особистості;

- забезпечення свободи і права дитини в усіх проявах її діяльності, урахування її вікових та індивідуальних особливостей, забезпечення морально-психологічного комфорту дитини;

- упровадження шкільного самоврядування, що передбачає виховання гуманістичних та демократичних ідей і світогляду, необхідних сучасному суспільству;

- виховання «вільної незалежної особистості», яка «запалюється любов'ю та керується розумом» (за Д. Дьюї).

Організація освітнього процесу в Новій українській школі ґрунтується на певних пріоритетах.

Пріоритет 1.

Дитиноцентризм:

- **розвиток** дитини **відповідно** до її вікових та індивідуальних психофізіологічних **особливостей і потреб**, індивідуальних стилів, темпу, освітніх траєкторій учнів;
- формування загальнолюдських **цінностей**;
- свобода вибору власної освітньої траєкторії;
- підтримка життєвого **оптимізму**;
- розвиток **самостійності**;
- плекання **творчості й допитливості**.

Демократичні цінності – це специфічні непересічні цінності демократії, які характеризують людське існування в усій його повноті й багатоманітності. Зокрема патріотизм, відповідальність, свобода, компетентність, людська гідність тощо.

Пріоритет 2.

Визнання цінності дитинства:

- відповідність вимог **віковим особливостям**;
- визнання прав дитини на навчання через **діяльність**, зокрема **гру**;
- урахування цінностей та інтересів дитини з метою формування в неї основ життєвої компетентності;
- обмеження обсягу домашніх завдань для збільшення часу на **рухову активність** дитини.

Талант — це здатність робити те, чому нас ніхто не вчив (Альфред Конар)

Талант — це питання якості (Жюль Ренар).

У кожній людині є сонце. Тільки дайте йому світити (Сократ).

Пріоритет 3.

Радість пізнання:

- пізнавальний процес, який приносить **радість** дитині;
- обмеження обсягу домашніх завдань для збільшення часу на **творчість і дослідницьку діяльність**;
- свобода вибору предметів та рівня їх складності.

Талант — це здатність вірити в успіх. Неправильно, коли говорять, що я раптом відкрив в собі здібності. Я просто працював (Джон Леннон).

Пріоритет 4.

Презумпція¹³ талановитості дитини¹⁴. Запобігання соціальному розширванню:

- не допускається будь-яких форм дискримінації учнів та відокремлення дітей на підставі попереднього відбору;
- утвердження демократичних цінностей;
- людська гідність/ свобода / відповідальність;

¹³ **Презумпція** - припущення, що ґрунтується на ймовірності; закріплене в законі припущення про існування певного факту, реальність якого вважається істинною і не потребує доказів (Словник української мови: в 11 томах. — Том 7, 1976. — С. 533.)

¹⁴ Під **талановитістю** розуміють високий рівень розвитку спеціальних здібностей. Талант, як і здібності, проявляється і розвивається в діяльності. Діяльність талановитої людини відрізняється принциповою новизною, оригінальністю підходу. Те, які дарування одержать найбільше сприятливі умови для повноцінного розвитку, залежить від потреб епохи й особливостей конкретних завдань, які стоять перед даним соціумом. Вищий рівень розвитку здібностей називають **геніальністю**.

- інклюзія.

Пріоритет 5.

Розвиток особистості та умов для її формування:

- замість «навченої безпорадності», плекання самостійності, незалежного мислення;
- навчання справлятися зі стресом та напругою, педагогічні задачі вирішуються в атмосфері психологічного комфорту й підтримки;
- неупереджене та справедливе ставлення до кожного учня, подолання будь-яких форм дискримінації;
- плекання в учнів гідності, оптимізму, сильних рис характеру та чеснот.

Пріоритет 6.

Плекання здоров'я учнів:

- формування здорового способу життя;
- створення умов для фізичного й психоемоційного розвитку.

Пріоритет 7.

Безпека:

- перетворення школи на безпечне місце, де немає насильства і цькування.

Наскрізний процес виховання, що ґрунтується на цінностях, сприяє формуванню 6-ти груп чеснот та 24-х позитивних («сильних») рис характеру (character strength), що конкретизували Мартін Селігман та Кристофер Петерсон та які лягли в основу класифікації «цінності в дії» (див. *таблиця 2*).

Дослідницький інструментарій для виявлення позитивних рис характеру (character strengths) розроблений з урахуванням *загальнолюдських чеснот* (virtues) та індивідуально-психологічних властивостей, які, на думку авторів – американських дослідників Петерсона і Селігмана, забезпечують дотримання цих чеснот у життєдіяльності. При розробці цього інструментарію дослідники змодельовали перелік так званих «*здорових рис*» особистості, відштовхуючись від описів ментальних (mental) відхилень, що містяться у Діагностичному і Статистичному довіднику ментальних розладів, розробленому у США (DSM-IV/DR). На цій підставі було відібрано 24 особистісні властивості, сформульовані у вигляді рис (traitlike).

Відібрані «позитивні» (здорові) риси були співвіднесені із *шістьма чеснотами*, які, у свою чергу, були ідентифіковані на підставі широкого огляду основних філософських традицій визначення чеснот у різних культурах і релігіях. Усі шість відібраних основних чеснот (див. табл. 1) співпадають у різних культурах, тому вони були відібрані як *загальнолюдські цінності*, якими керується оптимально функціонуюча особистість.

До кожної з шести *чеснот* у класифікації віднесено по 3–5 позитивних рис характеру, що були визначені, як зазначають, з урахуванням *протилежних* їм можливих відхилень. При виборі 24 позитивних рис характеру дослідники орієнтувались на 10 критеріїв. До їх складу увійшли, зокрема, 8 критеріїв, яким, як мінімум, повинна відповідати кожна з 24 рис, а саме: 1) позитивність риси; 2) її моральна цінність; 3) відсутність у змісті риси можливості приниження інших; 4) наявність протилежної за змістом властивості; 5) подібність рисам характеру, що фігурують у традиційних класифікаціях; 6) наявність зразків (paragons) та вищих форм (prodigies) виявлення риси; 7) потенційна вірогідність риси бути відсутньою; 8) наявність ритуалів виявлення.

У таблиці 2 визначено позитивні риси, упорядковані відповідно із цінностями, дотримання яких у життєдіяльності сприяє їх формуванню у суб'єкта.

Таблиця 2

**Позитивні риси характеру,
включені у класифікацію “Цінності в дії” (Values in action VIA)**

ГРУПИ ЧЕСНОТ ОСОБИСТОСТІ	ЗМІСТОВЕ НАПОВНЕННЯ	СИЛЬНІ РИСИ ХАРАКТЕРУ
I ГРУПА – ЧЕСНОТА МУДРОСТІ (пізнання)	Когнітивні сильні сторони, пов'язані з набуттям і використанням знань	1. КРЕАТИВНІСТЬ (творчість, оригінальність). 2. ДОПИТЛИВІСТЬ (питливість розуму, пошук новизни, відкритість досвіду). 3. КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ (винесення суджень, оцінки, продумування наслідків). 4. ЛЮБОВ ДО НАВЧАННЯ . 5. МУДРІСТЬ (розсудливе й грамотне застосування знань)
II ГРУПА – ЧЕСНОТА СМІЛИВОСТІ	Сильні сторони емоційно-вольової сфери, які передбачають подолання перешкод на шляху до цілей	6. ХОРОБРІСТЬ (відвага). 7. ЗАВЗЯТІСТЬ (впевненість, наполегливість, старанність). 8. ЧЕСНІСТЬ (автентичність, вірність собі, внутрішня цілісність). 9. ЕНЕРГІЙНІСТЬ, ЖИТТЄЗДАТНІСТЬ ТА ЖИТТЕСТІЙКІСТЬ .
III ГРУПА – ЧЕСНОТА ЛЮДЯНОСТІ	Міжособистісні сильні сторони, пов'язані з дружбою і турботою	10. ЛЮБОВ . 11. ДОБРОТА (щедрість, плекання, турбота, співчуття). 12. СОЦІАЛЬНИЙ ІНТЕЛЕКТ (емоційний, міжособистісний).
IV ГРУПА – ЧЕСНОТА СПРАВЕДЛИВОСТІ	Цивільні сильні сторони, що сприяють хорошему життю у співтоваристві	13. Громадянськість (виявлення громадянської позиції, соціальна відповідальність). 14. РІВНІСТЬ (справедливість, неупередженість). 15. ЛІДЕРСТВО
V ГРУПА – ЧЕСНОТА ПОМІРКОВАНOSTІ	Сильні сторони, як захищають від впадання в крайнощі	16. ВИБАЧЛИВІСТЬ (прощення, великодушність). 17. СКРОМНІСТЬ . 18. СТРИМАНІСТЬ . 19. САМОРЕГУЛЯЦІЯ
VI ГРУПА – ЧЕСНОТА ДУХОВНОСТІ	Сильні сторони, що створюють зв'язок зі світом і дають сенс	20. ЦІНУВАННЯ КРАСИ І ВИЗНАЧНИХ ДОСЯГНЕНЬ ; 21. ВДЯЧНІСТЬ . 22. НАДІЯ (оптимізм, орієнтованість у майбутнє). 23. ГУМОР (оптимізм, легкість). 24. ДУХОВНІСТЬ

7 рис характеру, формування яких в дитинстві з особливо високою вірогідністю прогнозує майбутнє задоволення від життя (використовуються в «табелі характеру» в школах KIPP та Riverdale): саморегуляція (самоконтроль), завзятість (наполегливість, старанність), енергійність (бадьорість, завзяття), соціальний та емоційний інтелект, вдячність, оптимізм, допитливість.

ТЕХНОЛОГІЧНА ДОМІНАНТА

Програми в усіх школах одні й ті ж, підручники однакові, але школи різні, тому що різні вчителі. Школа — це передусім учитель. Особистість учителя — наріжний камінь виховання (В.О. Сухомлинський).

Працю вчителя ні з чим не можна ні порівняти, ні зіставити. Ткач уже через годину бачить плоди своїх турбот. Сталевар через кілька годин радіє з вогненного потоку металу — це вершина його мрії; орач, сіяч, хлібороб через кілька місяців милується

колосками і жменю зерна, вирощеного на полі... А вчителеві треба працювати роки і роки, щоб побачити предмет свого творіння; буває минають десятиріччя, і ледве-ледве починає позначатися те, що ти замислив; нікого так часто не відвідує почуття незадоволення, як учителя; ні в якому ділі помилки і невдачі не приведуть до таких тяжких наслідків, як в учительському (В.О.Сухомлинський).

Особливості організації освітнього процесу. Особистісно-орієнтована модель освіти

Чинники варіативності:

- широкий діапазон особистісних відмінностей, які зумовлюють використання різних методик;
- вибір типової і модельної освітніх програм;
- вибір педагогічних систем і технологій навчального забезпечення;
- широкий вибір навчальних ресурсів.

Спостерігаємо відмінності щодо виділення й тлумачення підходів у попередній та новій редакції Державного стандарту, що зреалізовані в освітніх галузях «і відображені в результативних складниках змісту базової і повної загальної середньої освіти, зокрема в Державному стандарті (2004) конкретизовано особистісно зорієнтований, компетентнісний, комунікативно-діяльнісний, соціокультурний підходи, у Державному стандарті базової та повної загальної середньої освіти (2011) – особистісно зорієнтований, компетентнісний і діяльнісний підходи.

Компетентнісний підхід — спрямованість освітнього процесу на досягнення результатів, якими є ієрархічно підпорядковані ключові і предметні (галузеві) компетентності (комунікативна, літературна, мистецька, міжпредметна естетична, природничо-наукова і математична, проектно-технологічна та інформаційно-комунікаційна, суспільствознавча, історична і здоров'язбережувальна)

Особистісно зорієнтований підхід спрямований на розвиток академічних, соціокультурних, соціально-психологічних та інших здібностей учнів

Діяльнісний підхід спрямований на розвиток умінь і навичок учня, застосування здобутих знань у практичних ситуаціях, успішну адаптацію людини в соціумі, професійну самореалізацію, формування здібностей до колективної діяльності та самоосвіти.

Зазначимо, що підхід як категорія ширше поняття «стратегія навчання», оскільки включає її в себе, визначаючи методи, форми, прийоми

У процесі розроблення теоретико-методологічних засад особистісно зорієнтованого підходу виокремилися наукові концепції (від лат. *conceptio* – розуміння), що мають самостійну цілісність та вирізняються розумінням і трактуванням ролі, місця учителя й учня в організації навчально-виховного процесу, стратегіями дій, принципами, провідними ідеями для системного висвітлення їх:

Культуровідповідна концепція (автор – Бондаревська Євгенія Василівна), за якої учень є не тільки суб'єктом пізнання, життєдіяльності, а й суб'єктом культури, її носієм, охоронцем, користувачем, творцем, який здатний до самостійного вибору, самовизначення й творчої самореалізації. Саме культурна ідентифікація дозволяє особистості робити вільний вибір смислу життя, брати за нього відповідальність. При цьому враховується природовідповідність (специфіка конкретних вікових періодів) і культуровідповідність педагогічного процесу.

Концепція суб'єктно-особистісного навчання (автор – Якиманська Іраїда Сергіївна). Навчання спрямовується на розвиток особистості учня, який розглядається як суб'єкт пізнання, активний носій суб'єктного досвіду – важливого джерела власного самовдосконалення. Причому в навчальному процесі «зустрічається» загально-історичний досвід, що задається навчанням, та індивідуальний, що реалізується в учінні й складається до впливу спеціально організованого навчання в школі. Освіта становить єдність взаємозалежних складників: навчання й учіння. Основним результатом учіння – суб'єктної діяльності учня – є формування пізнавальних здібностей на основі оволодіння відповідними знаннями й уміннями, причому освітній процес розглядається як цілісна система дидактичних впливів, зокрема мети, завдань, засобів, методів, що реалізуються в класно-урочній формі на основі колективної діяльності.

Дидактична концепція особистісно зорієнтованого навчання (автор – Серіков Владислав Владиславович), підґрунтям якої слугує теорія особистості С.Л. Рубінштейна. Провідною ідеєю концепції є не формування особистості із заданими властивостями, а створення умов для повноцінного прояву й розвитку особистісних функцій суб'єктів навчального процесу, тих функцій, які реалізують соціальне замовлення «бути особистістю», тобто здатності учня проявляти своє ставлення до світу й до себе. Учень виступає суб'єктом життєдіяльності, тому навчання вибудовується на основі життєвого досвіду учня, досвіду пізнання, спілкування, продуктивної діяльності, творчості. При цьому в навчальному процесі важливо забезпечити особистісне зростання, розвиваючи особистісні функції, зокрема мотивацію, креативність, критичність, смислотворчість, саморозвиток, самореалізацію, вибірковість, рефлексію, соціальну відповідальність, забезпечення автономності внутрішнього світу, позитивну Я-концепцію. Усе це досягається за створення особистісно орієнтованих ситуацій (навчальної, пізнавальної, життєвої), що ґрунтується на життєвій контекстності, діалогічності, ігровій (рольовій) взаємодії учасників та передбачають вибір творчого варіанту вирішення проблеми, пошук смислу, побудова образу чи модної свого життя та ін. Проте розвиток особистості неможливий без оволодіння досвідом, у процесі якого набуваються й засвоюються знання, уміння.

Особистісно-орієнтована модель освіти в Новій українській школі

У центрі навчання в Новій українській школі є особистість учня, його потреби, мотиви, попередній досвід, здібності, активність, інтелект, індивідуально-психологічні особливості, ціннісні орієнтири, отже, навчання є антропоцентричним за метою, змістом і формами організації, усі методичні рішення спричинюються особистістю того, хто навчається. Особистісно-орієнтована модель освіти передбачає створення умов для розвитку гармонійної, морально досконалої, соціально активної, професійно компетентної й саморозвивальної особистості шляхом активізації її внутрішніх резервів; вибір учнем шляхів, методів, засобів, навіть партнера навчання – учителя; єдність внутрішніх (пізнавальний) і зовнішніх (досягнення) мотивів; рівноправні, довірливі, суб'єкт-суб'єктні стосунки з педагогом; наявність актуальної ситуації інтерналізації нових форм, правил, способів і засобів соціально-професійно-комунікативної діяльності, розвиток компетентності й особистості в цілому.

Завдання вчителя¹⁵ – скоординувати й спрямувати діяльність учнів на формування комунікативних і навчально-пізнавальних потреб, вироблення узагальнених способів і прийомів навчальної діяльності, постановку й самостійне вирішення конкретних навчальних завдань (пізнавальних, дослідницьких, перетворювальних, проектних та ін.), засвоєння нових знань, удосконалення вмінь в усіх видах діяльності тощо.

Принцип природовідповідності

Для ефективної організації навчання треба знати й враховувати сенситивні періоди розвитку учнів.

Створити на уроці й позаурочній діяльності умови для розкриття **індивідуального ментального**, або розумового, **досвіду кожного учня**, його когнітивних, метакогнітивних та інтенціональних складників допоможе:

1) урахування рівня засвоєння учнем синтаксичних понять, термінів, своєрідності інтелектуальної саморегуляції, інтелектуального темпу, балансу конвергентних і дивергентних здібностей, домінуючого пізнавального стилю, типу пам'яті, резервів здатності вчитися. Загальновідомо, що за один урок учні середніх класів можуть засвоїти 5-10 суджень чи інформаційно-сміслових елементів тексту; 4-5 нових слів, термінів; труднощі у сприйнятті тексту виникають тоді, коли частка незнайомих слів перевищує

---

¹⁵ Для гуманізації умов на уроці дидакт Борис Степанишин радить підтримувати творчу дружню атмосферу в класі, морально стимулювати школярів, бути тактовним в оголошенні низьких оцінок, а найголовніше – досягати того, щоб учень пішов з уроку в доброму настрої, інтелектуально й емоційно наснажений, ідейно й морально цілеспрямований, сповнений бажання пізнавати далі, робити добро.

4 %; вичленовування й розуміння головної думки висловлювання ускладнюється, якщо фраза вміщує більше 14-15 слів;

2) створення умов на кожному етапі навчання для ускладнення й збагачення ментального досвіду дитини в максимально можливих межах, недопущення надмірного, виснажливого інтелектуального, емоційного, нервового навантаження;

3) прагнення досягти оптимальних, найкращих із можливих для конкретної дитини результатів навчання з мінімально необхідними витратами часу й зусиль учня;

4) урахування кількісного співвідношення в класі **аудіалів** (*методи і форми навчання*: пояснення, розповідь, бесіда, коментування; інтерактивна лекція, актуалізована лекція, тренінг та ін.), **візуалів і кінестетиків** (*методи навчання*: наочні (схеми, таблиці, графіки, алгоритми, картини, ілюстрації та ін.), демонстрація, практичні (вправи тренувальні, з коментуванням, алгоритмічні, проблемно-пошукові, творчі, контрольні-корекційні, робота з текстом (підручником) та ін.).

Критерії добору навчальних матеріалів:

- *інтереси дітей, їхні здібності, можливості;*
- *уміння дітей;*
- *завдання модельної навчальної програми;*
- *тематичний і діяльнісний підходи.*

Навчання на засадах особистісно зорієнтованого підходу передбачає мотиваційне забезпечення навчальної діяльності учнів, **формування в них позитивної навчальної мотивації (позитивної емоційної інтедифії навчання)**, тобто генетичного прагнення особистості до самореалізації, творчої самоактивності, наполегливості і бажання оволодіти відповідними вміннями, навичками, досвідом, цінностями й ставленням на певному рівні.

Як можна впливати на позитивну емоційну інтедифію навчання учнів?

Стимулювання внутрішньої регуляції, підвищення пізнавальної продуктивності відбувається шляхом виявлення дефіциту інформації з того чи іншого питання, демонстрування переваги використання на практиці знань, умінь і навичок, створення проблемно-пошукових ситуацій, осмислення теми уроку, відкриття нового у вже відомому тощо.

Актуалізувати суб'єктний досвід школярів допоможе відхід від пасивно-монологічної моделі навчального процесу, *заміна традиційних методів перевірки опорних знань* на зразок «Давайте з'ясуємо, що Ви пам'ятаєте з попереднього уроку?», за яких дитина переживає за результат, боїться помилитися, працює на оцінку, такими технологіями *інтерактивного й кооперативного навчання*, як-от: «Криголам», «Ланцюжок ідей, пропозицій», «Складання віртуальної «валізи уроку» із пропозиціями, побажаннями, конструюванням навчального процесу», «Формулою – Ділись – Слухай – Створюй», «Мозковий штурм із використанням конвертів», «Триступенева інтерв'ю» тощо; також стануть у нагоді відповіді на рефлексивні запитання («Щоденник рефлексивних нотаток уроку»), ЗХВ («Знаю – Хочу знати – Вивчив») тощо.

Перейти від асоціативної, статичної моделі знань до динамічно структурованої системи розумових дій, від репродуктивного, знаннєвого навчання до творчо-діяльнісного, проблемного допоможуть такі активні методи: евристичне спостереження, конструювання, моделювання, порівняння, смислове бачення, метод творчої реалізації, метод незакінчених речень, асоціативних рядів, озвучування очікуваних результатів, формулювання запитань до тексту, проведення лінгвістичних експериментів, створення дослідницьких проектів тощо.

Принцип суб'єкт-суб'єктної спрямованості, фасилітативної регуляції співпраці

За реалізації особистісно зорієнтованого підходу на уроці змінюється формат взаємодії вчителя й учня, що набуває **суб'єкт-суб'єктної спрямованості, фасилітативної (партнерської) регуляції співпраці**. Учитель виступає фасилітатором, координатором, а учень – активним учасником, співдіячем, співтворцем, суб'єктом освітнього процесу, який

самостійно вибирає зміст уроку, мету й форми опрацювання навчального матеріалу, оволодіває діяльними вміннями, цілевизначенням, плануванням, рефлексією.

На жаль, на уроці й досі можна зустріти словесно-перцептивну форму діяльності учнів: *прослухав – дослівно повторив, прочитав – переказав, побачив – відтворив*. Згадайте як наслідок – схоластику освітнього процесу, що описує І. Франко в оповіданні «Грицева шкільна наука».

Виклад навчального матеріалу має бути спрямований не лише на розширення обсягу знань, їх структурування й інтегрування, узагальнення предметного змісту, але й на постійне перетворення наявного суб'єктного досвіду кожного учня, забезпечувати можливість самоосвіти, саморозвитку й самовдосконалення, надавати право вибору видів і форм виконання завдань, способів навчальної діяльності, прийомів навчальних дій, допомагати **проконтролювати й оцінити не лише результат, а й процес навчання**.

Завдання вчителя – не передавати учням власне розуміння певної інформації, а надати допомогу у розширенні та реструктуризації вже набутих знань під впливом одержаної нової інформації; у інтерпретації та розумінні нових явищ у світлі того, що учні вже знали; стимулювати школярів брати активну участь у пошуках відповідей на власні запитання.

Педагог планує навчальне середовище таким чином, щоб воно забезпечувало індивідуалізацію навчання. Обладнання, навчальні матеріали, організація класу сприяють розвитку кожної дитини, а види діяльності відповідають інтересам і рівню розвитку дітей. На основі спостережень за дітьми педагог адаптує матеріали та види діяльності, щоб врахувати різні потреби та інтереси дітей. Індивідуалізація навчання дає можливість дітям розвиватися у власний спосіб. Демократичне навчальне середовище - це динамічне середовище, яке постійно змінюється, щоб враховувати інтереси кожної дитини та її рівень розвитку. Центральною фігурою у класі є дитина, а вчителі мають надавати учням широкі можливості для вибору, досліджень, заохочувати старанність і персональну відповідальність, сприяти ефективному спілкуванню та виробленню взаємної поваги між дітьми та дорослими.

Діяльнісний підхід. Організаційні системи Daily 5 (Читання і письмо) і Daily 3 (Математика)

Системи Daily 5 та Математика з Daily 3 – це структури, які використовуються, щоби навчати дітей бути самостійними під час читання, письма й математики, щоби учитель мав можливість працювати з учнями індивідуально та у малих групах.

Оскільки ми працюємо, щоби навчити учнів самостійності, основні переконання, які служать підґрунтям систем Daily 5, Daily 3 такі:

- довіра та повага
- спільність
- вибір
- відповідальність
- дослідження інтелекту
- переходи як паузи інтелекту та тіла

DAILY 5 (Щоденні 5)

Адаптовано з «The Daily 5 (Second Edition)». Fostering Literacy Independence in the Elementary Grades, Gail Boushey and Joan Moser

ЩОДЕННО:

1. **Читання для себе**
2. **Письмо для себе**
3. **Читання для когось**
4. **Робота зі словами**
5. **Слухання**

Система Daily 5 розроблена щоб навчати учнів виробляти витривалість та самостійність у кожному з її компонентів для того, щоб вони могли бути повністю зайнятими змістовним, автентичним читанням та письмом протягом тривалого проміжку часу.

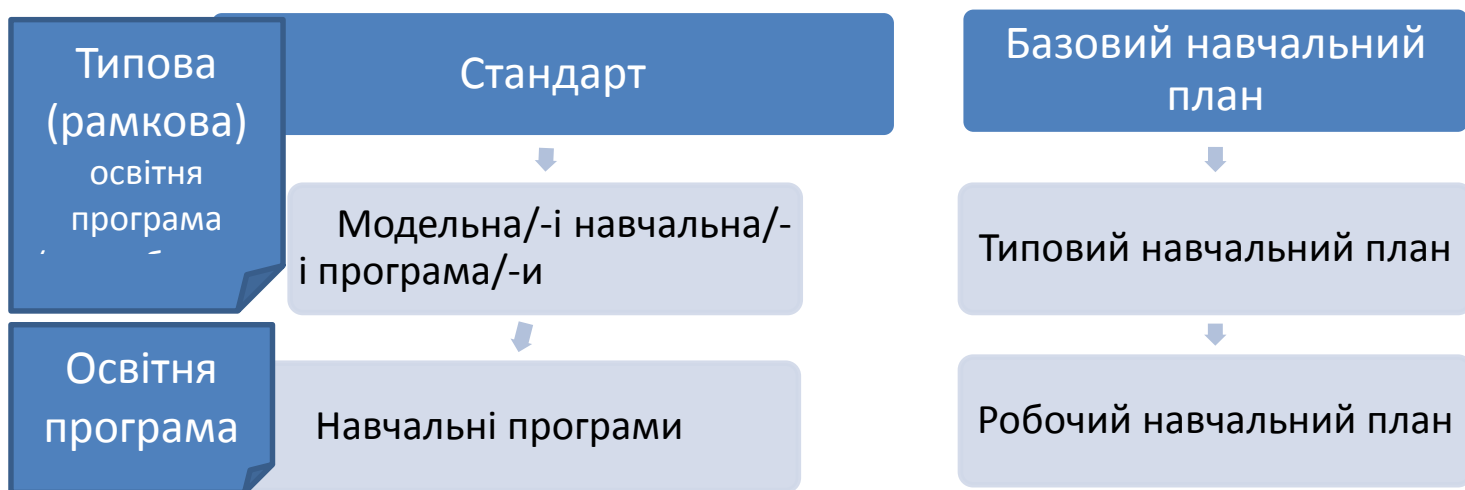
Вправи системи Daily 5 є надзвичайно різноманітними, що збільшує мотивацію та інтелектуальну зайнятість учнів. В той час, коли вони зайняті самостійним читанням чи письмом, ми можемо працювати з учнями, проводити індивідуальні заняття та працювати в малих групах відповідно до учнівських потреб.

Починаючи роботу із системою Daily 5, будь це початок навчального року, чи його середина, ми завжди спершу працюємо з етапом «Читання про себе». Навчити учнів читати про себе – це перший компонент системи Daily 5 та основа для створення самостійних читачів.

Почати з малого та поступово збільшувати – це ключ до успішного здійснення як етапу «Читання про себе», так і інших компонентів системи Daily 5. На початку роботи з кожним із компонентів системи Daily 5, завтосовуємо «10 кроків до самостійності».

Реформування сучасної освіти лежить на шляху подолання ізольованого викладання навчальних предметів і створення принципово нових навчальних програм, де освітній процес доцільно орієнтувати на розвивально-продуктивний інтегративний підхід.

Нормативна база. Взаємозв'язки похідних документів

Модельна навчальна програма (МНП) – розробляє група експертів, учителів-практиків, які пілотують Стандарт. МНП затверджує МОН України. Вона містить підходи до інтеграції та впорядкування змісту навчальних предметів або ж курсів відповідно до КОРів, види навчальної діяльності та засоби оцінювання досягнень учнів. Учителі експериментальних шкіл можуть самостійно чи у групі створювати навчальні програми і навчальні матеріали, що реалізують програму і забезпечують формування в учнів умінь, визначених Державним стандартом для першого і другого циклів навчання у початковій школі, описують зміст навчання відповідно до конкретних очікуваних результатів, підходи до інтегрування, засоби оцінювання учнів тощо. В інших випадках педагоги використовують Модельні навчальні програми, що мають відповідний гриф Міністерства освіти і науки України.

Базовий навчальний план. Визначає структуру початкової освіти, встановлює погодинне співвідношення між освітніми галузями, визначає гранично допустиме навантаження учнів та загальнорічну кількість годин.

Містить *інваріантний* (обов'язковий для всіх загальноосвітніх навчальних закладів незалежно від їх підпорядкування та форми власності) та *варіативний* складники (передбачає години, які можна використати додатково на вивчення освітніх галузей інваріантного складника, індивідуальні консультації та групові заняття з учнями). Варіативність у новому Стандарті реалізується в тому числі через запровадження у навчальних програмах 20% резервного часу (вчителі можуть використовувати на свій розсуд задля максимального ефекту навчання своїх учнів).

Типовий навчальний план. Затверджується на основі Базового навчального плану; розподіляє навчальний час між предметами і курсами згідно зі співвідношенням, яке визначено Базовим навчальним планом. У Типовому навчальному плані відображається інтеграція різних освітніх галузей. У процесі інтеграції додається кількість навчальних годин, передбачених на кожну галузь.

Робочий навчальний план розробляє заклад освіти на основі Типового навчального плану. У робочому плані школа конкретизує, на які предмети чи освітні галузі використовує варіативний складник. Робочий навчальний план розробляє директор школи на основі Типового навчального плану, затвердженого МОН.

Освітні галузі Державного стандарту (усього їх визначено 9):

1. Мовно-літературна (МОВ)
2. Математична (МАО)
3. Природнична (ПРО)
4. Технологічна (ТЕО)
5. Інформатична (ІФО)
6. Соціальна і здоров'язбережна (СЗО)
7. Фізкультурна (ФІО)
8. Громадянська та історична (ГІО)
9. Мистецька (МІО)

Освітня галузь вміщує загальну ціль, на реалізацію якої спрямовані «загальні очікувані результати» (ЗОР) та «конкретні очікувані результати» (КОР).

Порівняємо:

У чинному Державному стандарті початкової загальної освіти виокремлено такі освітні галузі: «Мови і література», «Математика», «Здоров'я і фізична культура», «Технології», «Мистецтво», «Людина і світ».

У чинному Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти: «Мови і літератури» (українська мова, українська література, перша іноземна мова, друга іноземна мова, світова література), «Математика» (математика, алгебра, геометрія), «Природознавство» (природознавство, біологія, географія, фізика, хімія) «Суспільствознавство» (історія України, всесвітня історія, правознавство), «Здоров'я і фізична культура» (основи здоров'я та фізична культура), «Технології» (трудове навчання, інформатика), «Мистецтво» (образотворче мистецтво, музичне мистецтво, інтегрований курс «Мистецтво»).

У Стандарті для кожної освітньої галузі спершу вказується **загальна ціль**, на реалізацію якої спрямовані «загальні очікувані результати» (ЗОР) та «конкретні очікувані результати» (КОР). Ці загальні цілі виписані одразу після назви освітньої галузі.

Загальні очікувані результати (ЗОРу) вказують на рівень розвитку кожного вміння на завершення циклу навчання, є життєво важливими вміннями та навичками, які вчитель розвиває інструментами своєї галузі, орієнтирами для вчителя в освітньому процесі

Конкретні очікувані результати (КОРу) описують ядро знань учня. Саме по КОРах проводиться підсумкове оцінювання учнів. В описах Конкретного очікуваного результату згадується в тому числі відповідний ЗОР та загальна ціль.

ОЦІНЮВАННЯ, ОРІЄНТОВАНЕ НА ДИТИНУ

Більшість учителів витрачають час на питання, покликані встановити, чого учень не знає, а справжнє мистецтво постановки питання полягає в тому, щоб з'ясувати, що учень знає або здатний пізнати (Альберт Ейнштейн).

Спостереження за навчальним поступом учнів та оцінювання цього поступу розпочинається з перших днів навчання дитини у школі і триває постійно; невід'ємною частиною процесу оцінювання є формування здатності учнів самостійно оцінювати власний поступ.

Орієнтирами для спостереження та оцінювання є загальні та конкретні очікувані результати. Ці показники використовуються для: організації постійного спостереження за навчальним поступом учня/учениці; обговорення навчального поступу учнів під час учительських зібрань для координування спільної роботи.

Формувальне оцінювання допомагає оцінювати поступ дитини у навчанні, формувати в дитини впевненість у собі, наголошуючи на її сильних сторонах, а не на помилках; аналізувати хід реалізації навчальної програми й ухвалювати рішення щодо корегування програми і методів навчання відповідно до індивідуальних потреб учня/учениці. Дитина має вчитися самостійно оцінювати свої досягнення та поступ, ставити цілі та обирати засоби для їх досягнення.

Підсумкове оцінювання – навчальні досягнення зіставляються з КОРами.

Контрольно-оцінювальну діяльність необхідно спрямовувати формування позитивної самооцінки учнів. За сприятливих умов навчання і виховання у дітей починає формуватися адекватна самооцінка, яка стосується їхніх особистісних якостей, досягнень і можливостей. Для дітей із заниженою самооцінкою, сором'язливих, пасивних дуже важливими і значимими є похвала, заохочення. Вони допомагають зняти негативний вплив невпевненості в собі, тоді як осуд посилює його. Таким дітям важливо дати можливість реально досягати гарних результатів у роботі, а потім допомогти правильно їх оцінити і в коректній формі привернути увагу однокласників.

Варіативність систем контролю й оцінювання

Для чого здійснюємо оцінювання?

- Визначення сильних сторін дитини
- Розуміння змісту і методів навчання
- Сприяння успішності дитини
- Розвиток саморефлексії у дітей
- Визначення дітей, яким потрібно більше підтримки
- Краще розуміння батьками, адміністрацією школи, прогресу дитини
- Оцінювання – це процес збору даних з метою прийняття рішень.
- Оцінювання – це система пов'язаних між собою рішень і дій.
- Спочатку ми маємо визначитися, що вимірювати (оцінювати), лише потім – як вимірювати (Snow, 2011)

Оцінювання передбачає збір інформації, аналіз, планування, дія, рефлексію.

Збір інформації: методи (способи) оцінювання:

- поточне оцінювання/контроль
- спостереження
- портфоліо
- тестування/перевірочні завдання
- звіти (характеристики) батьків, педагогів

- скринінг (одномоментна оцінка)
- діагностика (оцінювання фахівцями)

Поточне оцінювання/контроль

- Визначення рівня розуміння і засвоєння учнями змісту матеріалу, зв'язків між ними навчальними дисциплінами, засвоєним змістом попередніх уроків, закріплення знань, умінь і навичок, їх актуалізації перед вивченням нового матеріалу.
- Безбальне оцінювання: 1-2ий клас (усі предмети)

Що таке портфоліо?¹⁶

1. **Портфоліо** – це систематичний збір робіт учня, що проводиться з певною метою.
2. **Портфоліо** може містити роботи, що відбираються вчителем, дитиною та батьками.
3. **Портфоліо** має відображати щоденні види діяльності дитини.
4. **Портфоліо** має бути постійним процесом – так воно зможе відобразити зусилля дитини, її прогрес та навчальні досягнення за певний період часу.
5. За допомогою портфоліо можна зрозуміти процес мислення дитини і спланувати відповідні стратегії та методи роботи з нею.
6. Портфоліо відображає сильні сторони дитини, а також її потреби.
7. **Портфоліо** – це інструмент, який демонструє досягнення учня. Портфоліо не є інструментом планування роботи з дитиною. Учитель використовує інформацію з портфоліо для подальшого планування, адже потрібно спочатку знати, що вже вміє робити дитина, перед тим, як планувати наступні кроки. Користуючись інформацією з портфоліо, педагог також дізнається про сильні і слабкі сторони дитини, про хід її мислення, про прогрес в опануванні навичками тощо.
8. **Портфоліо** – це позитивний спосіб оцінювання дитини, оскільки демонструє свідчення досягнень дитини. Портфоліо фокусується на тому, що дитина **МОЖЕ** робити і як швидко відбувається прогрес у розвитку її здібностей – часто вчителі і батьки бачать лише ціль, яку потрібно досягти, і не помічають прогрес на цьому шляху, як і не помічають зусилля дитини для досягнення цілі.

Мета використання портфоліо:

- Вивчення прогресу розвитку дитини за певний період часу, у тому числі прогресу з розвитку відповідних навичок (наприклад, навичок з письма).
- Забезпечення можливості для самооцінювання.

¹⁶ Портфоліо в перекладі з італійської означає «папка з документами», «папка фахівця», що містить зібрану, узагальнену й систематизовану інформацію про результати навчальної чи професійної суб'єкта на різних етапах навчання.

Поняття «портфоліо» прийшло із Західної Європи в XV-XVI столітті. В епоху Відродження архітектори представляли своїм замовникам в особливій теці готові роботи й нариси власних будівельних проєктів. Її називали «портфоліо». Документи, представлені в теці, дозволяли скласти враження про професійні якості претендента.

Слово «портфоліо» в різних мовах має неоднакове значення. За сучасними словниками, портфоліо – це повна збірка власних досягнень, своєрідне дос'є. Портфоліо дозволяє враховувати результати, досягнуті педагогом у різних видах діяльності: навчальній, виховній, творчій, методичній, дослідно-експериментальній.

Основна суть портфоліо – «показати все, на що ти здібний».

Педагогічна філософія портфоліо передбачає те, що він знає і вміє з певної теми, розділу, предмета; інтеграцію кількісних і якісних оцінок; підвищення ролі самооцінки.

Як методичний термін слово вперше прозвучало в США у 80-х роках минулого століття. Пізніше технологія із такою назвою здобула популярність у Канаді, згодом її почали застосовувати в школах Японії та Європи. Шкільне портфоліо стало одним з основних трендів (curriculum«Tortrends») сучасної шкільної освіти.

- Допомога вчителю у визначенні індивідуальних цілей для дитини.
- Основа для оцінки та розроблення навчальної програми.

Види портфоліо

У класі можуть використовуватися різні види портфоліо:

1. **РОБОЧЕ ПОРТФОЛІО** – вчитель спільно з учнем здійснює оцінку його робіт. Дитина обирає зразки робіт, які демонструють її розвиток, рівень опанування відповідними навичками, батьки додають свої коментарі, вчитель додає власні зразки робіт дитини.

(+) такий вид портфоліо найбільш точно відображає прогрес розвитку дитини, показуючи її щоденний прогрес.

(-) містить дуже багато різних зразків робіт. Може створювати ситуацію, коли лише вчитель бере відповідальність за його наповнення – щоб уникнути цього, потрібно розмістити портфоліо в доступному для дитини місці.

2. **ДЕМОНСТРАЦІЙНЕ ПОРТФОЛІО (портфоліо учня)¹⁷** – містить лише найкращі роботи дитини і наповнюється самою дитиною.

(+) є мотивацією для дитини виконувати роботи, що демонструють її найкращі досягнення.

(-) у більшості випадків не відображає щоденну діяльність. Для дитини з особливими потребами таке портфоліо не показує її слабкі місця та сфери, де потрібна додаткова допомога.

3. **ПОРТФОЛІО ВЧИТЕЛЯ** – часто ведеться самим педагогом спільно з демонстраційним портфоліо. Цей вид портфоліо містить форми оцінювання розвитку дитини, інформацію від інших фахівців, результати перевірок завдань, які вибирає не дитина, а сам педагог.

4. **ТЕХНОЛОГІЧНЕ ПОРТФОЛІО** є своєрідним управлінським інструментарієм для визначення готовності педагогічного працівника до інноваційної професійно-педагогічної діяльності, до впровадження освітніх інновацій.

Метою технологічного портфоліо є:

- збір та систематизація матеріалів адаптації, апробації, впровадження освітніх інновацій у системі професійно-педагогічної діяльності;
- узагальнення педагогічного досвіду та його технологізація на основі впроваджувальної інновації;
- самоаналіз (аналіз) готовності педагога до проектно-впроваджувальної діяльності;

---

¹⁷ *Мовне портфоліо* – це пакет документів, в якому кожен, хто опанує мову, може зібрати й у систематизованому вигляді презентувати власні досягнення. Європейське мовне портфоліо дає можливість порівняти компетентність усіх громадян щодо володіння різними мовами.

Європейське мовне портфоліо – це **уніфіковані вимоги до оцінки рівня мовного розвитку**. ЄМП можна назвати **інноваційним навчальним засобом**, що допомагає зреалізувати нову освітню технологію оцінювання й самооцінювання учнів у процесі вивчення будь-якої іноземної мови.

Європейське мовне портфоліо (European Language Portfolio) було розроблене й апробоване Відділом мовної політики при Раді Європи в Страсбурзі 1998-2000 рр. з метою стандартизації вимог до вивчення, викладання й оцінювання досягнень у галузі вивчення іноземних мов громадянами європейських країн. Проект було зреалізовано в Німеччині, Франції та Швейцарії, після чого пройшла успішна випробівка в 15 країнах – членах Ради Європи. В Україні Європейське мовне портфоліо було презентовано в 2003 році.

- допомога у виконанні міжкурсних завдань, підготовці до атестації тощо.
- Дослідники розглядають цей документ як *модель саморегулювання професійно-педагогічної діяльності педагога*, що спрямована на розвиток його інноваційного потенціалу шляхом самоосвіти, підвищення ефективності та якості освітнього процесу

Часто вчителі можуть одночасно використовувати елементи усіх трьох видів портфоліо. Кожен навчальний заклад і кожен вчитель мають знайти спосіб, який є найефективнішим для того, щоб якомога більше дізнатися про дитину і забезпечити її додаткові потреби.

При наповненні змістом портфоліо потрібно пам'ятати про два важливих чинники:

1. Вибір учителя і вибір учня.
2. Мета, з якою вибирається та чи інша робота – демонстрація прогресу в опануванні певними навичками, демонстрація процесу мислення тощо.

Портфоліо має бути максимально орієнтованим на дитину. Коли дитині дається можливість вибирати свої роботи, вона починає розуміти критерії, за якими її роботи будуть оцінюватися.

Портфоліо може містити багато різних видів робіт, які розміщуються у портфоліо вчителем, дитиною та батьками, наприклад:

Зразки письмових робіт
 Малюнки
 Опитувальники
 Коментарі педагога
 Фотографії
 Спостереження
 Список прочитаних книг

ДЕМОНСТРАЦІЙНЕ ПОРТФОЛІО (портфоліо учня)

Мета портфоліо: накопичення досягнень, відслідковування прогресу, представлення розвитку за окремий проміжок часу.

Завдання:

- проаналізувати і узагальнити свою роботу;
- відобразити динаміку свого особистісного росту;
- представити результат своєї роботи найбільш повно і ефективно.

Портфоліо учня початкової школи може стати своєрідним зошоченням, а заповнення кожної нової сторінки, а також внесення цікавого матеріалу, мотивуватиме дитину на нові звершення. Батьки і вчителі початкових класів зможуть спостерігати за розумовим, фізичним і психоемоційним розвитком дитини.

Як виглядає портфоліо учня початкової школи?

У першу чергу воно має бути яскравим, барвистим, можливо, пов'язане з улюбленими мультиплікаційними героями дитини. У портфоліо показуються усі успіхи, досягнення дитини, позитивні емоції, виражені в творчих роботах, думках дитини, її відношення до навколишнього світу. Більше того, створення портфоліо

допоможе більше дізнатися про дитину, адже сторінки портфоліо міститимуть інформацію про характер, захоплення, різні досягнення – у навчанні, в спорті тощо.

Мета створення учнівського портфоліо:

Портфоліо є своєрідним звітом щодо досягнень і захоплень учня. У процесі наповнення портфоліо легко відстежити прогрес у різних сферах його розвитку, оцінити здібності в умінні застосувати набуті знання на практиці.

Портфоліо дає можливість учневі розвинути здатність самостійного оцінювання своїх досягнень, підвищує самомотивацію, дає змогу досягти кращих результатів у процесі навчання, розвиває навички планування і постановки цілей, допомагає вчителям побачити приховані здібності учня, що необхідно для подальшого їх розвитку.

Структура демонстраційного портфоліо:

На сьогодні яких-небудь жорстко встановлених правил і вимог, що регламентують структуру портфоліо учня початкової школи не існує. Тому рекомендується використати зазначені нижче розділи, оскільки на нашу думку, вони не містять нічого зайвого і дозволяють повною мірою досягти цілей, які покладені на портфоліо.

1. **Титульний лист «Це Я»** . Містить інформацію про адресу і найменування навчального закладу, прізвище, ім'я, по-батькові учня і клас. За бажанням можна розмістити на титульному аркуші фотографію учня.
  2. **«Мої фотографії»**. На цій сторінці портфоліо можна опублікувати як сімейні фотографії, так і фотографії самого учня.
  3. **«Моя сім'я»** Тут вказується інформація про склад сім'ї учня. Ці сторінки можна присвятити найріднішим, близьким людям, а саме батькам, братам, сестрам, бабусям і дідусям, доповнити альбом відповідними фотографіями.
  4. **«Що я вмію і люблю робити»**. Цей розділ дозволяє проілюструвати навички і захоплення учня. У розділі **«Я вмію _____»** рекомендується вказати найбільш значимі досягнення учня. Це не обов'язково має відноситися до навчального процесу. Наприклад, якщо дитина навчилася плавати цього літа, то для першого класу – це також є досягненням. У розділі **«Я люблю робити»** рекомендується вказати відомості про інтереси і захоплення учня. У розділі **«Мої захоплення»** відображено улюблені заняття дитини. Буде прекрасно, якщо ці захоплення мають практичну основу і представлені оригінальними виробами, аплікаціями, які додаються.
- У процесі навчання ця інформація може допомогти педагогам розвинути наявні у дитини здібності, а також знайти серед однокласників однодумців і друзів.
5. **«Мій режим дня»** Цей розділ портфоліо сприяє розвитку навичок з планування. Буде корисно, якщо цей розділ учень заповнить самостійно, а вчитель потім допоможе звести інформацію за часом тих або інших справ. Рекомендуємо роздрукувати цей лист портфоліо і повісити його вдома поряд з робочим місцем учня. У вкладці **«Моя улюблена їжа»** буде дуже цікаво написати не лише про смакові уподобання учня, але також розкрити секрети деяких рецептів.
  6. **«Мої досягнення і плани»**. Інформація у цьому розділі дає змогу вчителям зорієнтуватися в сильних сторонах учня, зрозуміти його прагнення і бажання отримати додаткові знання і навички, або ж переконатися в тому, що в учня вже існує деякий план дій, послідовне виконання якого дозволить йому зрештою досягти

поставленої мети. На сторінці «**Мої досягнення**» записуються усі результати досягнень дитини. Що, де і коли відбулося. Не забувайте вкладати сюди подяки, грамоти, якщо такі є.

7. «**Моя участь у гуртках, секціях і клубах**». Тут необхідно вказати інформацію про назву гуртка, секції або клубу, назву установи, в якій проводяться заняття і час, впродовж якого учень брав або бере участь в діяльності гуртка або клубу.
8. «**Моя творчість**» (літературні роботи). Цей розділ не є обов'язковим. У початкових класах рівень розвитку творчих навичок у сфері літератури, як правило, ще не настільки високий, щоб учень вже міг скласти які-небудь вірші або оповідання, але в той же час, бувають винятки.
9. На сторінці «**Мої творчі роботи**», можна розмістити творчі роботи, зроблені учнем.
10. «**Мої успіхи в навчанні**» (роботи, які дитина вибере самостійно).

ПАМ'ЯТКА

Принципи роботи з портфоліо

1. Системність і регулярність самомоніторингу.
2. Достовірність.
3. Об'єктивність.
4. Націленість автора на самовдосконалення.
5. Структурація матеріалів, логічність і лаконічність усіх письмових пояснень.
6. Акуратність і естетичність оформлення.
7. Цілісність, тематична завершеність представлених матеріалів.
8. Наочність результатів роботи.
9. Технологічність.

Популярності набуває інтерактивна тематична папка, або лепбук.

Лепбук (lapbook), або **інтерактивна тематична папка**, - це паперова книжечка з кишеньками, дверцятами, віконцями, рухливими деталями, які дитина може діставати, перекладати, складати на свій розсуд. Збирається матеріал з якоїсь певної теми. Це заключний етап самостійної дослідницької роботи учнів.

8. ПРОБЛЕМНО-ПОШУКОВІ ПИТАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ СЛУХАЧА

Завдання 1. «Камо грядеши», або куди йдемо¹⁸.

Ознайомтесь із відеозаписом методологічного семінару з онлайн-трансляцією «Філософсько-освітні засади Нової української школи», презентаційними матеріалами тренерів Нової української школи, розміщених у Віртуальній кафедрі андрагогіки ЦППО (Режим доступу: <https://pro.mk.ua>. Рубрика_Професійний розвиток педагога Нової української школи).

Визначте основні концептуальні засади Нової української школи, зокрема змістові, ціннісно-світоглядні, технологічні. Виділіть завдання, які, на Вашу думку, стоять перед суспільством – педагогами – учнями – батьками в системі Нової української школи.

---

¹⁸ «**Quo vadis**» (дослівно з лат. *куди йдеш*) — історичний роман польського письменника Генрика Сенкевича. У деяких українських перекладах називається «*Quo vadis*» та «*Куди йдеш, Господи*», в есканізаціях «*Камо грядеши*».

Завдання 2. «Державний стандарт як базова інновація».

Державний стандарт базової та повної загальної середньої освіти є **базовою інновацією**, оскільки виконує на сьогодні функцію інструмента модернізації освіти. Забезпечує створення єдиного освітнього простору; посилює регламентувальну роль школи в системі неперервної освіти; забезпечує еквівалентність здобуття загальної середньої освіти у різних формах; приводить зміст шкільної освіти у відповідність із потребами і викликами часу, завданнями розвитку країни; створює умови для гармонійного розвитку особистості впродовж життя тощо.

Користуючись матеріалами спецкурсу, діючою нормативно-правовою базою Нової української школи визначте ключові компетентності освітньої галузі, задання якої Ви зреалізуєте в професійній діяльності (чи супроводжуєте як методист). Порівняйте базові ідеї, позиції, положення, підходи в Державних стандартах, компетентності, їх кількісно-компонентний склад, змістове наповнення відповідно до мети і завдань освітньої галузі, необхідні знання, уміння, навички, ціннісні орієнтири, що розкривають ту чи іншу компетентність в її межах. Результати оформіть у вигляді таблиці.

Таблиця 3

Державний стандарт як базова інновація Нової української школи

Освітня галузь «_____» Держстандарту

ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ «_____»	Державний стандарт (2004 р.)	Державний стандарт (2011 р.)	Новий Державний стандарт
Мета освітньої галузі «_____»			
Структурні компоненти освітньої галузі			
Змістові лінії компонентів освітньої галузі			
Освітні підходи			
Перелік знань, умінь, навичок, ціннісних орієнтирів			
Зміни в професійній діяльності педагога: <ul style="list-style-type: none"> • функція сприяння навчанню учнів (створення умов для прояву самостійності, творчості, відповідальності учня в освітньому процесі та формування в нього мотивації до навчання впродовж життя); • функція проектування (проектування спільно з учнем індивідуального освітнього маршруту); • управлінська функція (координація діяльності суб'єктів освітнього процесу).			
ВИСНОВКИ			

Завдання 3. «Накладіть титри на відеоролик «Уміння вчитися і вчити по-новому».

Перегляньте один із можливих варіантів організації «Ранкових зустрічей» (Режим доступу: <https://ppro.mk.ua>. Рубрика *Професійний розвиток педагога Нової української школи. Уміння вчитися і вчити по-новому*). Визначте, які інноваційні ролі, функції виконує педагог, зустрічаючи дітей перед уроком математики. Яких основних ідей дитиноцентризму дотримується у своїй професійній діяльності? Накладіть титри на відеоролик чи його окремі складники. Прокоментуйте власне бачення ситуації, можливі небезпеки і ризики. Наведіть приклади із свого професійного досвіду або перспективного педагогічного досвіду колег (тренерів, координаторів Нової української школи).

Завдання 4. «Самоменеджмент освітніх інновацій».

Проаналізуйте, які освітні підходи і технології Ви використовуєте в освітньому процесі відповідно до пріоритетних завдань Концепції «Нова ук». Які напрями науково-методичного менеджменту зреалізуються на рівні методичного кабінету (центру), навчального закладу, ІППО?

Таблиця 4

Самоменеджмент освітніх інновацій

№	Освітні інновації (підходи, технології, методи, прийому) в освітньому процесі Нової української школи	Науково-педагогічні працівники, методисти, тренери, які здійснюють науково-методичний супровід впровадження інновацій
1.		
2.		
3.		
4.		

Завдання 5. «Модельна навчальна програма: від планування до результату».

Прочитайте очікувані результати учіння з мовно-літературної та математичної освітньої галузі (тема тижня «Мої улюблені книжки» Модельної навчальної програми (двадцять перший тиждень навчання). Ознайомтеся із темами/проблемами кожного дня цього тижня (при потребі можна внести корекцію у формулюванні тем/проблем). Сформулюйте очікувані результати учіння з інших освітніх галузей і запишіть їх. Змодельуйте фрагмент модельної навчальної програми із використанням інтегрованого підходу за зразком із проведенням пропонуваніх дослідів та експериментів, відвідуванням бібліотек, книгарень, майстерень із ремонту книжок, зустрічами з письменниками, запрошенням гостей для читання книжок тощо. Обґрунтуйте, які можливості надає педагогу Нової української школи такий формат моделювання освітнього процесу, дітям, батькам.

Таблиця 5

Моделюємо навчальну програму

Назва освітньої галузі	Очікувані результати учіння
Природнича	Я пізнаю природу Я у природі Я у рукотворному світі
Технологічна	Моя технічна творчість і техніка Я у світі технологій Я у світі ремесел
Соціальна і здоров'язбережна	Безпека Здоров'я Добробут
Громадянська та історична	Я – людина Я – серед людей Моя культурна спадщина Моя шкільна та місцева громади

Мистецька	Пізнання, інтерпретація мистецтва Практична художньо-творча діяльність
Інформатична	

Для більш детального ознайомлення пропонуємо: *Навчально-методичні матеріали до Модельної навчальної програми для першого класу / За ред. Г. Воробець, А. Ткаченко, О. Романюк, О. Банах, Л. Гуменюк, М. Товкало. – Львів: Центр освітньої політики, 2018.*

9.КОМПЛЕКС ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

Комплексна анкета

«Використання інноваційних освітніх технологій у професійно-педагогічній діяльності»

(відповідь позначте + або обведіть)

1. Використання інноваційних освітніх технологій, на Ваш погляд, зумовлене:

- А) педагогічною модою;
- Б) вимогами керівництва навчального закладу;
- В) конкурентоспроможністю педагога на ринку праці;
- Г) викликами суспільства й освіти;
- Г) зовнішнім незалежним оцінюванням;
- Д) інше _____

2. Вибір інноваційної технології – це:

- А) ініціатива самого педагога, вияв його методичної креативності;
- Б) рішення методичного об'єднання;
- В) рішення адміністрації закладу;
- Г) запорука модернізації освітнього процесу;
- Г) забезпечення результативності і якості освітнього процесу;
- Д) інше _____

3. Освітня технологія, на Вашу думку, має відповідати таким критеріям:

- А) концептуальність і системність дидактичних засобів;
- Б) опора на інформаційно-комунікаційні технології;
- В) гарантована результативність освітнього процесу, позитивні зміни в розвитку учнів, адекватні поставленим цілям;
- Г) посилення діагностичних функцій;
- Г) очікуваний результат не випадковий, а гарантований, заздалегідь спроектований;
- Д) інше _____

4. Інтерактивний урок – це форма навчання, за якої:

- А) гнучко й варіативно використовуються різноманітні прийоми, методи навчання, не характерні для традиційного уроку;
- Б) широко використовуються інформаційно-комунікаційні технології;
- В) здійснюється взаємодія учасників освітнього процесу, об'єднаних спільною навчальною метою;
- Г) збільшується пізнавальна самостійність учнів, мотивується потреба самовдосконалення та самореалізації;
- Г) здійснюється впровадження інноваційних засобів діагностики й контролю;
- Д) інше _____

5. Коли необхідно розпочинати використання інноваційних технологій на уроках:

- А) після самостійного вивчення;
- Б) при узгодженні з колегами;
- В) після узгодження з адміністрацією;
- Г) за підготовки на курсах підвищення кваліфікації за обраною технологією;
- Г) за умови джерела фінансування;
- Д) інше _____

6. Чого Ви очікуєте від суб'єктів освітнього процесу (себе, учнів) при застосуванні активних технологій:

- А) забезпечення результативності освітнього процесу;
- Б) особистого задоволення роботою;
- В) суспільного визнання;
- Г) більшої активності та самостійності учнів, створення разом із ними на кожному уроці спільного освітнього продукту;
- Г) формування конкурентоздатної, життєспроможної особистості;
- Д) інше _____

7. Що для Вас є перешкодою в розробці й застосуванні інтерактивних технологій:

- А) брак часу;
- Б) відсутність стимулювання в навчальному закладі, методичної допомоги, підтримки в колективі;
- В) більша витрата часу для моделювання уроку, виготовлення дидактичного матеріалу;
- Г) відсутність необхідних теоретичних і практичних знань щодо застосування інноваційних технологій;

Г) відсутність курсів підвищення кваліфікації щодо засвоєння конкретних інноваційних технологій;

Д) інше _____

8. Визначте чинники й умови, що сприяють упровадженню інноваційних технологій на уроках:

А) робота методичного об'єднання;

Б) власна ініціатива й методична креативність педагога;

В) орієнтація всього педагогічного колективу на модернізацію освітнього процесу;

Г) курси підвищення кваліфікації з даної проблеми;

Г) вичерпна інформація про інноваційну педагогічну діяльність, ролі й напрямки діяльності педагога та учнів за використання технологій тощо;

Д) інше _____

9. Якими критеріями Ви оперуєте, вибираючи ту чи іншу активну технологію:

А) суб'єктний досвід учнів;

Б) мета, завдання уроку;

В) ступінь складності навчального матеріалу;

Г) ступінь новизни навчального матеріалу;

Г) забезпечення диференціації та індивідуалізації навчання;

Д) інше _____

10. Які інноваційні освітні технології Ви найчастіше використовуєте в освітньому процесі (позначте +):

№ з/п	Інноваційна освітня технологія	НІКОЛИ	РІДКО	ІНОДІ	ЧАСТО	ЗАВЖДИ	МОЖУ ПОДІЛИТИСЯ ДОСВІДОМ
А)	кооперативне навчання						
Б)	інтерактивне навчання						
В)	алгоритмізоване навчання						
Г)	особистісно-зорієнтоване навчання						
Г)	розвивальне навчання						
Д)	технології навчання як дослідження						
Е)	критичне мислення						
Є)	модульне навчання						
Ж)	інша освітня технологія:						
Загальні висновки, пропозиції, рекомендації							

Дякую за співпрацю!

З повагою автор

Джерело: розроблено В.В. Сидоренко

Анкета для самооцінки готовності педагога до переходу на викладання за активними технологіями

Оцінна шкала професійних знань, умінь, настанов педагога, необхідних для роботи за активними (інтерактивними, кооперативними, груповими, методами критичного мислення тощо) технологіями:

«1» – не маю уявлення про ці знання і вміння;

«2» – маю лише певні, несистемні уявлення про знання і вміння;

«3» – моїх знань недостатньо для успішного впровадження інноваційної технології;

«4» – маю знання, уміння, навички, яких, напевно, буде досить для успішного впровадження нової активної технології;

«5» – маю вичерпні знання, уміння, навички, достатні для успішного впровадження активних освітніх технологій.

Перелік професійних знань, умінь і настанов педагога Нової української школи	Оцінна шкала				
	1»	2»	3»	4»	5»
1					
ЗНАННЯ:					
проблем, які можуть бути вирішені за інтерактивною технологією					
результатів, які можуть отримані після застосування інтерактивних технологій					
сутності активної технології					
методів і прийомів, які використовуються для реалізації технології					
методів навчальної роботи учнів					
етапів освоєння нової технології					
УМІННЯ РОЗРОБЛЯТИ ПРОГРАМНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ:					
модифікований варіант навчальної програми: ☐ розвивальної спрямованості; ☐ спрямованості, що соціалізує; ☐ для кооперативної системи навчання; ☐ для навчання з використанням проектних технологій; ☐ для інших технологій					
календарно-тематичне планування					
поурочне планування					
плани уроків різних типів, передбачених технологією					
навчальні модулі					
наочні матеріали для самостійної роботи учнів					
Індивідуальні диференційовані завдання для учнів					
завдання для гомогенних і гетерогенних навчальних груп					
систему диференційованих самостійних вправ для засвоєння учнями навчального матеріалу					
тексти завдань для поточного й підсумкового контрольного оцінювання					
критерії оцінки навчальної діяльності учнів					
тестові завдання					
завдання із використанням інформаційно-комунікаційних технологій					
УМІННЯ ВИРІШУВАТИ ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ:					
застосовувати необхідні прийоми і методи					
аналізувати урок із використанням активних технологій, виявляти перспективи й недоліки					
навчати учнів новим прийомам діяльності за активною технологією					
створювати фасилітативний формат навчальної діяльності					
оцінювати результативність використання активних технологій за допомогою методів педагогічної діагностики					
НАСТАНОВИ ДО:					
інноваційної культури, нешаблонності мислення					
Креативності					
володіння компонентами інноваційної компетентності, аналізу й рефлексії					
самовдосконалення, постійного професійно-особистісного розвитку, освіти впродовж усього життя					
критичного мислення					
Ініціативності					

Дякую за співпрацю!

10. ГЛОСАРІЙ КЛЮЧОВИХ СЛІВ

Готовність педагога до інноваційної професійно-педагогічної діяльності – особливий особистісний стан, який передбачає наявність у педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до професійно-педагогічної діяльності, володіння ефективними способами і засобами досягнення педагогічних цілей, здатність до педагогічної творчості й рефлексії.

Індивідуальна освітня траєкторія (ІОТ) – це специфічна інновація в системі післядипломної педагогічної освіти, що передбачає особливо організований диференційований акмеологічний освітній простір з орієнтацією на пошук і засвоєння педагогом індивідуальних освітніх проектів (програм) розвитку педагогічної майстерності, підвищення кваліфікації за варіативними та інваріативними кредитними (змістовими) модулями, блоками тощо частково чи повністю самостійного, прискореного чи пролонгованого навчання.

Індивідуальна освітня траєкторія – персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання. Індивідуальна освітня траєкторія в закладі освіти може бути реалізована через індивідуальний навчальний план.

Інновація в навчанні – уведення нового в мету, зміст, методи і прийоми навчання, організацію професійно-педагогічної діяльності; зміни в стилі мислення.

Інновація освітня (англ. *innovation*, від лат. *innovatio* – оновлення, зміна) – цілеспрямований процес певних змін (частково модифікаційних або кардинальних) в освітній галузі на основі соціокультурних викликів постіндустріальної епохи, досягнень психолого-педагогічної науки, вивчення, аналізу й узагальнення перспективного педагогічного досвіду, що спричиняють нову якість професійно-педагогічної дії, пошук ефективних форм, методів, технологій організації освітнього процесу та спрямовані на забезпечення високого освітнього результату. Поняття «**освітня інновація**» (від англ. *innovation*, від лат. *innovatio* – оновлення, зміна) розуміємо як цілеспрямований процес певних змін (частково модифікаційних або кардинальних) в освіті (тій чи іншій освітній галузі) на основі соціокультурних викликів постіндустріальної епохи, досягнень психолого-педагогічної науки, вивчення, аналізу й узагальнення передового перспективного досвіду, що спричиняють професійно-педагогічну дію нової якості, пошук продуктивних форм, методів, технологій організації освітнього процесу та спрямовані на ефективне вирішення професійних завдань, забезпечення високого професійно значущого результату тощо.

Основними показниками освітніх інновацій є:

- оптимальність (визначення затрати сил і засобів усіх суб'єктів для досягнення очікуваних навчальних результатів),
- результативність (виражається у певній стійкості позитивних результатів діяльності),
- можливість творчого використання інновацій у масовій практиці, оскільки окремі з них, незважаючи на їх високу результативність, характеризуються великими затратами часу і зусиль учасників, тобто є неефективними.

Інновація педагогічна – зміни в змісті й технологіях навчання і виховання, нововведення в професійно-педагогічну діяльність для підвищення її ефективності.

Інформальна освіта (самоосвіта) – це освіта, яка передбачає самоорганізоване здобуття особою певних компетентностей, зокрема під час повсякденної діяльності, пов'язаної з професійною, громадською або іншою діяльністю, родиною чи дозвіллям.

Компетентність – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність.

Неформальна освіта – це освіта, яка здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій.

Освітній процес – система науково-методичних і педагогічних заходів, спрямованих на розвиток особистості шляхом формування та застосування її компетентностей.

Освітня діяльність – діяльність суб'єкта освітньої діяльності, спрямована на організацію, забезпечення та реалізацію освітнього процесу у формальній та/або неформальній освіті.

Освітній округ – це сукупність закладів освіти (їхніх філій), у тому числі закладів позашкільної освіти, закладів культури, фізичної культури і спорту, що забезпечують доступність освіти для осіб, які проживають на відповідній території.

Опорний заклад освіти – це заклад загальної середньої освіти, що має зручне розташування для підвезення дітей з інших населених пунктів, забезпечений кваліфікованими педагогічними кадрами, має сучасну матеріально-технічну і навчально-методичну базу та спроможний забезпечувати на належному рівні здобуття профільної освіти.

Педагогічна діяльність – інтелектуальна, творча діяльність педагогічного (науково-педагогічного) працівника або самозайнятої особи у формальній та/або неформальній освіті, спрямована на навчання, виховання та розвиток особистості, її загальнокультурних, громадянських та/або професійних компетентностей.

Підхід – це:

- методологічна орієнтація вчителя, що спонукає його до використання певної характерної сукупності взаємопов'язаних ідей, понять і способів педагогічної діяльності (Селевко К.Г. [Селевко Г.К. *Енциклопедия образовательных технологий: В 2 т. / Г.К. Селевко. – Т. 1. – М.: НИИ школьных технологий, 2006. – С. 69]*)

- поняття більш загального порядку – реалізується у вигляді системи методів навчання. Підхід визначає стратегію навчання, а метод – його тактику (Капітонова Т.І., Щукін А.М. [Капітонова Т.И. *Методы и технологии обучения русскому языку как иностранному / Т.И. Капитонова, Л.В. Московкин, А.Н. Щукин / под ред. А.Н. Щукина. – М.: Русский язык: курсы, 2008. – С. 34]*);

- а) світоглядна категорія, у якій відображаються соціальні настанови суб'єктів навчання; б) глобальна й системна організація й самоорганізація освітнього процесу, до складу якої входять усі його компоненти; в) підхід як категорія ширший, ніж поняття стратегія навчання – він містить її в собі, визначаючи методи, форми, прийоми (Зимняя И.А. *Педагогическая психология : уч. для вузов / И.А. Зимняя. – Изд. 2-е, доп., испр. и перераб. – М.: Логос, 2008. – С. 97]*);

- комплекс основних вихідних настанов, що включає певне першочергове уявлення про досліджуваний об'єкт, а також зумовлені значною мірою цим уявленням стратегію, тактику й засоби вирішення (Сидоренко В.В. [Сидоренко В.В. *Педагогічна майстерність учителя української мови і літератури в системі післядипломної освіти : акме-синергетичний аспект : термінологічний словник-довідник / автор-укладач В.В. Сидоренко. – Донецьк: Каштан, 2013. – С. 54]*).

Немає однозначності щодо виділення кількісного складу освітніх підходів в освітньому процесі, пор.: Селевко К.Г. (валеологічний, гуманістичний, інтегральний,

культурологічний, пошуковий, дослідницький, ситуативний, ціннісний та ін.); Горошкіна О.М., Кузьмішина О.С., Нікітіна А.В. (психологічний, особистісний, психолінгвістичний, загальнодидактичний, системно-лінгвістичний, комунікативно-діяльнісний, функціонально-стилістичний, етнокультурологічний та ін.); Кучерук О.А. (особистісно орієнтований, когнітивний, комунікативний, креативний та ін.); Ковальчук Н.П. (системно-мовний, комунікативно-діяльнісний, функціональний, текстоцентричний, проблемний); Кухарчук І.О. (системно-описовий, комунікативно-діяльнісний). Г.К. Селевко виділяє 27 підходів, які використовує вчитель в освітньому процесі.

Формальна освіта – це освіта, яка здобувається за освітніми програмами відповідно до визначених законодавством рівнів освіти, галузей знань, спеціальностей (професій) і передбачає досягнення здобувачами освіти визначених стандартами освіти результатів навчання відповідного рівня освіти та здобуття кваліфікацій, що визнаються державою.

11.РЕФЛЕКСІЙНА АНКЕТА

1. Які нові знання, уміння, компетенції Ви отримали, поглибили, удосконалили?
2. В якій сфері професійно-педагогічної діяльності Ви зможете їх використовувати?
3. З якими труднощами зіткнулись під час опрацювання матеріалів спецкурсу?

12.РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Квас О. Дитиноцентризм у науках про виховання: історичний аспект: монографія / Олена Валеріївна Квас. – Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2011. – 300с.

2. Кремень В.Г. Про «Дитиноцентризм», або Чому освіта України потребує структурних змін / В. Кремень // Щоденна всеукраїнська газета «День». – № 210(3130). – 19 листопада, 2009. – С. 1–6.

3. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору / В.Г. Кремень. – К.: Педагогічна думка. – 2008. – 424 с.

4. Крылова Н.Б. Очерки понимающей педагогики / Н.Б. Крылова, Е.А. Александрова. – М.: Народное образование, 2003. – 448 с.

5. Курикулум підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних працівників та керівників закладів освіти галузі знань 01 Педагогічна освіта: зб. робочих навчальних програм: авторський колектив / загальна ред. Т.М. Сорочан; наукова ред., упорядкування В.В. Сидоренко, М.І. Скрипник. К.: ЦППО, 2017. 447 с.

6. Левківський М.В. Історія педагогіки: навч.-метод. посібник / М.В. Левківський – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 190 с.

7. Нова школа у нових громадах : посібник з ефективного управління освітою в об'єднаних територіальних громадах / Сеїтосманов А., Фасоля О., Мархлевські В. – К., 2017. – 128 с.

8. Про актуальне в методичній діяльності: думки й поради експертів (About important in methodological activities: expert opinions and advice) : навч.-метод. посіб.: авторський колектив / за наук. ред. проф. Т.М. Сорочан; загальна ред., упорядкування В.В. Сидоренко, М.І. Скрипник. К.: Агроосвіта, 2017. 950 с.

9. Проект Концепції розвитку педагогічної освіти. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-do-gromadskogo-obgovorennya-proekt-konceptsiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>.

10. Професійний розвиток фахівців у системі освіти дорослих: історія, теорія, технології: збірник матеріалів II-ї Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції 28 квітня 2017 р. м.Київ / редкол.: В.В.Сидоренко, М.І.Скрипник, Я.Л.Катюк. К.: Агроосвіта, 2017.

11. Роджерс К. Клиент-центрированная терапия. – М.: Рефл-бук; К.: Ваклер, 1997. – 320 с.
12. Сидоренко В.В. *Концепція маркетингу освітніх послуг для професійного розвитку фахівців нової української школи* / матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Неперервна освіта нового сторіччя: досягнення та перспективи» (15-22 травня 2017 року) КЗ «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» // Електронний збірник наукових праць Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. – Випуск №2(28)/2017 – Режим доступу: http://www.zoippo.zp.ua/pages/el_gurnal/el_gurnal.html.
13. Сидоренко В. Лінгводидактична технологія кооперативного навчання: ретроспективний аналіз / В.В. Сидоренко // Українська мова і література в школі наук.-метод. журнал. – Київ, 2014. – № 7. – С. 19-26.
14. Сидоренко В.В. *Нова українська школа: концептуальні орієнтири* / матеріали методологічного семінару з онлайн-трансляцією «Освітньо-філософські засади Нової української школи», 18 жовтня 2017 року, м. Київ, Україна м. Київ, Україна. Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/708457/>
15. Сидоренко В.В. Розвиток інформаційно-цифрової компетентності педагога Нової української школи за двохетапною дистанційно-очною формою навчання / матеріали II-ої Всеукраїнської електронної науково-практичної конференції «Відкрита освіта та дистанційне навчання: від теорії до практики» 30 листопада 2017 р. ДВНЗ «УМО» НАПН України. Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/708952/>
16. Сидоренко В.В. Реформування системи підвищення кваліфікації керівників навчальних закладів в умовах реалізації концепції «Нова українська школа» / Керівник нової української школи : світоглядно-професійні орієнтири : зб. наук. пр. / В.П. Андрущенко (голова), В.П. Бех (заст. голови), О.В. Алейнікова та ін. – К. НПУ імені М.П. Драгоманова, 2017. – С. 148-153.
17. Сидоренко В. Технологія кооперативного навчання в процесі формування комунікативної компетентності учнів 5-7 класів (дидактичний інструментарій) / В. Сидоренко // Українська мова і література в школі наук.-метод. журнал. – Київ, 2014. – № 8. – С. 8-15.
18. Сидоренко В.В. Формальна і неформальна освіта як форми неперервного акмепрофесіогенезу педагога Нової української школи / В.В. Сидоренко / Інновації в освіті і педагогічна майстерність учителя-словесника: збірник матеріалів усеукраїнської науково-практичної конференції (м. Суми, 25 жовтня 2017 року)/ за ред. О. М. Семеног. – Суми: Видавництво СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2017. – випуск 1. – 186 с. – С. 36-45.
19. Ушинський К.Д. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології: В 6 т. – Т. 4. / К. Д. Ушинський. – К.: Держ. учбово- педагогічне вид-во, 1954. – 517 с.
20. Sydorenko Victoria. Professional media competence development for teachers of foreign languages by means of continuing education courses: theoretical principles Association agreement from partnership to cooperation collective monograph / Victoria Sydorenko, Artemy Ponomarevskyi. – Accent Graphiccs Communication Publishing, Hamilton, Ontario. 2018. – 276 p. – P. 187-194.